

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Η αντίληψη των γονέων για την συναισθηματική κακοποίηση των παιδιών
από τους φορείς του παιδικού σταθμού και η σχέση της με της γονικές
πρακτικές»*

Κάσα Χρύσα
(19673039)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Κονταξοπούλου Διονυσία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

SCHOOL OF ADMINISTRATIVE, ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE

Diploma Thesis

“The parental comprehension of emotional maltreatment by the preschool educators and how is it influenced by their personal parenting”

KASA KRISA

R.N.: 19673039

Supervising teacher

Kontaxopoulou Dionysia

Τριμελής Επιτροπή Εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 11/7/2023

A/a	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
	Κονταξοπούλου Διονυσία	Επιστημονική συνεργάτης	
	Παπαηλιού Χριστίνα	Καθηγήτρια	
	Ναυρίδη Ευανθία	Επίκουρη Καθηγήτρια	

Δήλωση γνησιότητας της εργασίας

ΔΗΛΩΣΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Ο/η κάτωθι υπογεγραμμένος/η Κάσα Χρύσα του Φατμίρ με αριθμό μητρώου 19673039 φοιτητής/τρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Τμήματος Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα Καθηγητή

Ονοματεπώνυμο/Ιδιότητα*

Διονυσία Κονταξοπούλου

Η Δηλούσα

*** Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μετά από αιτιολόγηση και έγκριση του/της ΕΚ, προβλέπεται χρονικός περιορισμός πρόσβασης (embargo) 6-12 μήνες. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να υπογράψει ψηφιακά ο/η ΕΚ , για να γνωστοποιεί ότι είναι ενημερωμένος/η και συναινεί. Οι λόγοι χρονικού αποκλεισμού πρόσβασης περιγράφονται αναλυτικά στις πολιτικές του Ι.Α. (σελ. 6):**

[https://www.uniwa.gr/wp-](https://www.uniwa.gr/wp-content/uploads/2021/01/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CC%81%CF%82_%CE%99%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CC%81_%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CC%81%CE%BF%CF%85_final.pdf)

[content/uploads/2021/01/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CC%81%CF%82_%CE%99%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CC%81_%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CC%81%CE%BF%CF%85_final.pdf](https://www.uniwa.gr/wp-content/uploads/2021/01/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CC%81%CF%82_%CE%99%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CC%81_%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CC%81%CE%BF%CF%85_final.pdf)

[%](https://www.uniwa.gr/wp-content/uploads/2021/01/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CC%81%CF%82_%CE%99%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CC%81_%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CC%81%CE%BF%CF%85_final.pdf)

[CE%BF%CF%85_final.pdf\)](https://www.uniwa.gr/wp-content/uploads/2021/01/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CC%81%CF%82_%CE%99%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CC%81_%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CC%81%CE%BF%CF%85_final.pdf)

Ευχαριστίες

Πρωτίστως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Διονυσία Κονταξοπούλου, η οποία με βοήθησε καθόλη την διάρκεια της διεκπεραίωσης της πτυχιακής, λύνοντας μου απορίες και προσφέροντας μου όχι μόνο τις πολύτιμες γνώσεις αλλά και ψυχολογική υποστήριξη. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου αλλά και όλους τους κοντινούς μου ανθρώπους που μου παρείχαν από την αρχή της ανάληψης της πτυχιακής μου ψυχολογική αλλά και προσφέροντας μου την απαραίτητη βοήθεια όταν τους ζήτησα να συμπληρώσουν δοκιμαστικά τα ερωτηματολόγια μου κάνοντας μου τις απαραίτητες παρατηρήσεις για να μπορέσω να το τελειοποιήσω. Επιπροσθέτως, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους του καθηγητές του τμήματος Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, καθώς μου προσέφεραν όχι μόνο γνώσεις αυτά τα τέσσερα χρόνια, αλλά και αγάπη για το επάγγελμα του παιδαγωγού όπως επίσης και τις απαραίτητες πληροφορίες οι οποίες φυσικά και βοήθησαν στην ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω και όσου γονείς συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια, καθώς χωρίς την δική τους βοήθεια δεν θα μπορούσα να ολοκληρώσω την εργασία μου.

Περίληψη

Η παιδική κακοποίηση είναι ένα θέμα το οποίο επηρεάζει την συναισθηματική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την συναισθηματική κακοποίηση, η οποία ήταν και η πιο συχνή μορφή κακοποίησης, τα παιδιά που την έχουν βιώσει να εμφανίσουν συμπτώματα μετατραυματικού στρες, κατάθλιψη και εγκληματική συμπεριφορά. Η επιρροή των γονέων είναι σημαντική καθώς είναι οι πρώτοι φορείς κοινωνικοποίησης των παιδιών αλλά και ανταλλαγής συναισθημάτων, επομένως μπορούν να αναγνωρίζουν καλύτερα τα συναισθήματα των παιδιών τους. Επιπροσθέτως, ανταλλαγή συναισθημάτων και εμπειριών υπάρχει ανάμεσα και στους φορείς της εκπαίδευσης και τα παιδιά, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται τα παιδιά. Με βάση έρευνες που αναφέρονται και στην παρούσα έρευνα είναι γνωστό ότι μπορεί να υπάρξει κάποια μορφή κακοποίησης στους παιδικούς σταθμούς, για παράδειγμα η «καρέκλα της σκέψης» και άλλες μορφές συναισθηματικής κακομεταχείρισης.

Σκοπός της παρούσας έρευνας, ήταν να μελετηθεί το αν οι γονείς κατανοούν την ύπαρξη συναισθηματικής κακοποίησης από φορείς του παιδικού σταθμού και αν οι πρακτικές τους μπορούν να επηρεάζουν την κατανόηση αυτή. Τα δευτερεύοντα ερωτήματα ήταν αν η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο μπορούν να επηρεάσουν τις γονικές πρακτικές.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν ποσοτική με την χρήση ερωτηματολογίων που δημοσιοποιήθηκαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Για την συλλογή των δεδομένων χορηγήθηκαν α) η Υποκλίμακα Συναισθηματικής Κακομεταχείρισης (Psychological Maltreatment Subscale of the Student Alienation Trauma Scale, SATS) που διεξάχθηκε από τροποποιημένες ερωτήσεις της κλίμακας Αποξένωσης των μαθητών λόγω Ψυχικού Τραύματος, και αφορούσε τον βαθμό κατανόησης των γονέων για την συναισθηματική κακοποίηση και β) το Ερωτηματολόγιο των Γονικών Πρακτικών (Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ).

Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας φάνηκε ότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση, όσον αφορά την αντίληψη των γονέων, με καμία γονική πρακτική. Εν συνεχεία των ερευνητικών ερωτημάτων δεν φάνηκε να υπάρχει κάποια συσχέτιση με το μορφωτικό επίπεδο, όπως επίσης και με την ηλικία των γονέων.

Επομένως, γίνεται κατανοητό ότι το παρόν ερευνητικό θέμα χρήζει παραπάνω μελέτης, καθώς δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση με τις γονικές πρακτικές και την αντίληψη των γονέων. Ο λόγος για τον οποίον μπορεί τα αποτελέσματα να ήταν αρνητικά, είναι είτε διότι μπορεί εν τέλη να μην υφίσταται συναισθηματική κακοποίηση από φορείς του παιδικού σταθμού είτε διότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση με τις συγκεκριμένες πρακτικές. Ωστόσο μπορεί αν μελετηθεί κάποιος άλλος παράγοντας όπως για παράδειγμα ο χρόνος που περνάνε οι γονείς μαζί με τα παιδιά τους ή το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας τα αποτελέσματα να είναι διαφορετικά.

Λέξεις κλειδιά: Συναισθηματική κακοποίηση παιδιού, γονικές πρακτικές, παιδικοί σταθμοί, προσχολική ηλικία, αντίληψη γονέων.

Abstract

Child abuse is an issue that affects children's emotional and cognitive development. Specifically, with regard to emotional abuse, which was the most common form of abuse, children who have experienced it may experience symptoms of post-traumatic stress, depression and criminal behaviour. The influence of parents is important as they are the first agents of socialisation of children and also of sharing emotions, so they are better able to recognise their children's emotions. In addition, there is also an exchange of feelings and experiences between the education providers and the children, which has an impact on them. Based on research reported in this study, it is known that some form of abuse can occur in nurseries, for example, 'thinking chair' and other forms of emotional abuse. It is necessary, in conclusion, to study whether parents can perceive the existence of a similar abusive environment in the nursery based on their own parenting practices.

The purpose of this study was to investigate whether parents understand the existence of emotional abuse by daycare providers and whether their practices can influence this understanding. The secondary questions were whether age and educational level can influence parental practices.

The survey was quantitative, using questionnaires that were published on social media. Data collection was administered a) the Psychological Maltreatment Subscale of the Student Alienation Trauma Scale (SATS) conducted from modified questions of the Student Alienation Trauma Scale (SATS), and concerned the degree of parents' understanding of emotional maltreatment; and b) the Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ), which consisted of 54 questions and five different parenting practices (Support, Reinforcement, Organization, Harsh Discipline, Positive Discipline).

The results of the present study showed that there is no correlation, in terms of parental perception, with any parental practice. Subsequent to the research questions, there did not seem to be any correlation with the educational level, as well as with the age of the parents.

Therefore, it is understood that the present research topic needs further study, as there is no correlation with parental practices and perception. The reason why the results may have been negative is either because there may ultimately be no emotional abuse by daycare providers or because there is no correlation with these practices. However, it may be that if another factor is studied, such as the time parents spend with their children or the economic level of the family, the results may be different.

Key words: Child emotional abuse, parenting practices, daycare, preschool, preschool, parent perceptions of emotional abuse.

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	13
2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	18
2.1 Ορισμός παιδικής κακοποίησης.....	18
2.1.1 Ιστορική αναδρομή ορισμού.....	18
2.1.2 Τελικός ορισμός παιδικής κακοποίησης.....	19
2.2 Μέρη παιδικής κακοποίησης – ορισμός και επιπτώσεις τους	19
2.2.1 Σωματική κακοποίηση	20
2.2.2 Σεξουαλική κακοποίηση	21
2.2.3 Συναισθηματική κακοποίηση	22
2.2.4 Παραμέληση	24
2.3 Επιπτώσεις συναισθηματικής κακοποίησης	25
2.3.1 Επιπτώσεις στη ψυχοπαθολογία του ατόμου.....	25
2.4 Γονικές πρακτικές – πως επηρεάζουν την συναισθηματική ευημερία ή κακοποίηση των παιδιών	27
2.5 Παράγοντες που επηρεάζουν τις γονικές πρακτικές.....	30
2.6 Παράγοντες που επηρεάζουν την συναισθηματική κακοποίηση από φορείς προσχολικής αγωγής.....	31
2.7 Έρευνες για τη συναισθηματική κακοποίηση από φορείς του παιδικού σταθμού και η σχέση με τις γονικές πρακτικές στο εξωτερικό και στον Ελλαδικό χώρο.....	34
3. Σκοπός και στόχοι έρευνας	35
4. Ερευνητικά ερωτήματα	35
5. Μεθοδολογία έρευνας	36
5.1 Ερευνητική μέθοδος.....	36
5.2 Δείγμα	36
5.3 Ερευνητικό υλικό - εργαλείο	37
5.3.1 Ερωτηματολόγιο συναισθηματικής κακομεταχείρισης απο φορείς εκπαίδευσης.....	37
5.3.2 Ερωτηματολόγιο Γονικών Πρακτικών	38
5.4 Ερευνητική διαδικασία	38
6. Αποτελέσματα	40
6.1 Δημογραφικά στοιχεία γονέων	40

6.2	Συσχέτιση μεταξύ των γονικών πρακτικών και την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης από φορείς παιδικού σταθμού.....	42
6.3	F-Test Ανάλυση με oneway ANOVA διαφορών ανάμεσα στην αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.....	43
6.4	Συσχέτιση ηλικίας γονέα με την αντίληψη του για την συναισθηματική κακοποίηση με την μέθοδο Pearson r.....	44
7.	Συζήτηση αποτελεσμάτων	45
7.1	Χρησιμότητα και πρωτοτυπία μελέτης.....	47
7.2	Περιορισμοί έρευνας.....	48
7.3	Μελλοντικές έρευνες	48
8.	Συμπέρασμα.....	49
9.	Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	51
10.	Παράρτημα	55

Πίνακας 1	41
Πίνακας 2	42
Πίνακας 3	43
Πίνακας 4	44

1. Εισαγωγή

Τα παιδιά στην σημερινή κοινωνία είναι εκτεθειμένα σε διάφορους τύπους συμπεριφοράς, από τους οποίους επηρεάζονται καθημερινά. Από την αρχή της ζωής τους τα παιδιά ξεκινούν να λαμβάνουν ερεθίσματα, από τα οποία αποκτούν γνώσεις του περιβάλλοντος, καθώς έχουν έμφυτη την ανάγκη για ανακάλυψη (Howe, 2005). Αυτά τα ερεθίσματα τα λαμβάνουν αρχικά από την οικογένεια και ύστερα από τις εκπαιδευτικές δομές και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με περιβάλλοντα. Είναι σαφές, επομένως, πως ένα παιδί διαμορφώνει στοιχεία του χαρακτήρα του και της προσωπικότητας του από αυτούς τους παράγοντες. Τι συμβαίνει όμως αν η κοινωνική αυτή αλληλεπίδραση είναι κακοποιητική με αποτέλεσμα να επηρεαστεί αρνητικά το παιδί; Στην παρούσα έρευνα, επομένως, θα γίνει προσπάθεια για καλύτερη κατανόηση του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης από φορείς προσχολικής ηλικίας και συγκεκριμένα του παιδικού σταθμού, και πως την αντιλαμβάνονται οι γονείς τους σύμφωνα με τις δικές τους γονικές πρακτικές.

Η **παιδική κακοποίηση** ορίζεται ως η βία (σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική), η παραμέληση και την κακή μεταχείριση από κάποιο κοντινό άτομο φύλαξης του. (Παναγοπούλου, 2007) Τα άτομα αυτά μπορεί να είναι μέλη της οικογένειας, (γονείς, αδέρφια, κ.α.), να ανήκουν σε φορείς εκπαίδευσης με τις οποίες αλληλοεπιδρά το παιδί καθόλη την διάρκεια της σχολικής του εμπειρίας, καθώς επίσης και από άτομα που συναναστρέφεται καθημερινά και επηρεάζονται από εκείνα, όπως οι παρέες του. Η έννοια της παιδικής κακοποίησης άρχισε να μελετάται και κατανοείται το 1962 από τον Henry Kempe, ο οποίος εισήγαγε την ορολογία “Battered Child Syndrome”, δηλαδή σύνδρομο κακοποιημένου παιδιού, σύμφωνα με τον οποίον οι γονείς τότε μπορεί να κακοποιούσαν τα παιδιά τους για αυτό και να παρατηρούνταν κάποιοι τραυματισμοί πάνω σε βρέφη και σε παιδιά. Ο Kempe ήταν γιατρός στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, και ο ορισμός του αυτός προκάλεσε έντονες αντιδράσεις και δυσπιστίες. Έκτοτε, υπήρξε μία μεγαλύτερη εμβάθυνση και αντίληψη σχετικά με την παιδική κακοποίηση, καθώς και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση (Γεωργοπούλου, Σταϊκού, 2018). Όλες οι μορφές της παιδικής κακοποίησης, θεωρείται ότι μπορεί να οδηγήσουν σε ψυχοπαθολογία, καθώς σύμφωνα με κλινικές μελέτες ήταν η πιο συχνή αιτία εμφάνισης κάποιας μορφής της (Zeanah, Humphreys, 2018). Μέσα από διάφορες μελέτες που αφορούν την κακοποίηση σε

διάφορους τομείς, έχει προκύψει ότι παιδιά τα οποία έχουν εκτεθεί σε οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης έχουν αναπτύξει διάφορα ψυχιατρικά νοσήματα, όπως κατάθλιψη, διπολική διαταραχή και μετατραυματικό στρες (PTSD), εθισμό στο αλκοόλ και άλλες ουσίες κ.α. (Nemeroff, 2016). Γενικότερα, έρευνες του Doughty και συνεργατών έδειξαν ότι τα νευρολογικά δεδομένα δίνουν πολλές πληροφορίες όσον αφορά την παιδική κακοποίηση (2015). Επιπλέον, όπως είναι κατανοητό, ένα παιδί το οποίο έχει μεγαλώσει σε ένα κακοποιητικό περιβάλλον, είναι πιο δύσκολο το να νιώσει το αίσθημα της ελευθερίας όσον αφορά την επιθυμία του για ανακάλυψη, αλλά και έχει αυξημένα επίπεδα στρες, καθώς δεν νιώθουν ποτέ το αίσθημα της χαλάρωσης (Howe, 2005).

Πιο συγκεκριμένα η παιδική κακοποίηση χωρίζεται σε *πέντε μέρη*, στην **σωματική** (εσκεμμένη βία από άτομο παροχής φροντίδας), την **σεξουαλική** (σεξουαλική κακοποίηση ή απόπειρα αυτής από άτομο φροντίδας) και την **συναισθηματική κακοποίηση** (αδιαφορία για συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού από άτομο φροντίδας), καθώς και τα δύο είδη παραμέλησης, τα οποία είναι η **αδυναμία εκπλήρωσης αναγκών** (αδυναμία εκπλήρωσης αναγκών από άτομο φροντίδας) και η **έλλειψη προσοχής** (αδυναμία παροχής προσοχής όσον αφορά την ασφάλεια του παιδιού σε χώρους εκτός σπιτιού δεδομένου το αναπτυξιακό επίπεδο και τα συναισθήματα του). Οι δυο τελευταίες μορφές κακοποίησης θα μπορούσαν να ενταχθούν σε έναν γενικό κλάδο, αυτόν της **παραμέλησης**, καθώς αποτελούν προϋποθέσεις της [Zeana, Humphreys, 2018].

Στην συγκεκριμένη έρευνα θα επικεντρωθούμε στην *συναισθηματική κακοποίηση* που βιώνει το παιδί από άτομο φροντίδας, όπου στην συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να βιώνει από τον παιδαγωγό, και αν οι γονικές πρακτικές μπορούν να βοηθήσουν στο να κατανοηθεί καλύτερα αυτό το φαινόμενο. Η συναισθηματική κακοποίηση, γενικότερα, έχει οριστεί από τον Ο' Hagan, έναν από τους πολλούς μελετητές οι οποίοι είχαν ασχοληθεί με την κατανόηση της συναισθηματικής κακοποίησης (1995) ως εξής:

« Συναισθηματική κακοποίηση είναι η συνεχής, επαναλαμβανόμενη και ακατάλληλη συμπεριφορά απέναντι στα συναισθήματα του παιδιού και τον τρόπο με τον οποίο τα εκφράζει».

Στην ουσία, μέσα από συναισθηματική κακοποίηση που μπορεί να βιώνει το παιδί έχει συνέπεια την αδυναμία κατανόησης δικών του συναισθημάτων και άλλων, με αποτέλεσμα να υπάρξει αποστροφή στην δημιουργία κοινωνικών σχέσεων και κοινωνικότητας. Κατ' επέκταση,

ένα παιδί που έχει μεγαλώσει ένα περιβάλλον συναισθηματικής κακοποίησης, κατά την παραμονή του σε μια βαθμίδα εκπαίδευσης είναι πιθανό είτε να είναι πολύ ήρεμο χωρίς να είναι ιδιαίτερα κοινωνικό και να μιλάει, είτε να είναι ιδιαίτερα επιθετικό ως προς τους συμμαθητές και τις παιδαγωγούς του ακριβώς επειδή δεν έχει μάθει να ελέγχει τα συναισθήματα του και έχει συσσωρευμένη ένταση. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο ρόλος του/της παιδαγωγού είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς μέσα από την επαφή με το παιδί θα μπορούσε να το βοηθήσει. Αν όμως η επαφή αυτή είναι το ίδιο κακοποιητική, το παιδί θα είναι ακόμα πιο επιθετικό και απρόθυμο για εκτέλεση δραστηριοτήτων ή και συνύπαρξης στον χώρο εκπαίδευσης (O'Hagan, 1995).

Ένα παιδί, παρόλα αυτά, που μπορεί να βιώνει βία και από το οικογενειακό του περιβάλλον, πράγμα που επηρεάζεται και αυτό την ύπαρξη ψυχοπαθολογίας, καθώς σύμφωνα με την θεωρία του Bowlby, την οποία έχουν αποδείξει και πιο πρόσφατες έρευνες, ο δεσμός που αναπτύσσει το παιδί με την μητέρα συγκεκριμένα αν είναι ασφαλής βοηθάει αρκετά στην αυτοπεποίθηση του παιδιού, στο να νιώθει ασφάλεια να ανακαλύψει, καθώς και να δημιουργήσει περισσότερους δεσμούς ασφαλείς, όπως έχει αποτυπωθεί από έρευνες της Ainsworth. Επομένως, αν δεν έχει δημιουργηθεί ένας ασφαλείς δεσμός από παραμέληση ή από την συναισθηματική κακοποίηση ένα παιδί αποκτά προβλήματα αυτοπεποίθησης ή αυτονομίας και δεν νιώθει ασφάλεια (Conkbayir & Pascal, 2014). Από που προκύπτει, όμως, η κακοποιητική συμπεριφορά των γονέων; Σύμφωνα με πολλές κοινωνιολογικές και κλινικές έρευνες, οι γονείς χαμηλότερων κοινωνικοοικονομικών τάξεων και ακαδημαϊκού επιπέδου είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιούν κακοποιητικές συμπεριφορές στα παιδιά τους. Τέλος, η ύπαρξη εξαρτησιογόνων ουσιών στην ζωή των γονέων (αλκοόλ, ναρκωτικά κ.α.), είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τις γονικές πρακτικές, καθώς και τα προηγούμενα βιώματα τους οδηγούν σε παραμέληση των παιδιών τους και στην ύπαρξη επιθετικότητας (Howe, 2005).

Ένας μη ασφαλής δεσμός και ύπαρξη κακοποιητικού περιβάλλοντος μπορεί να υπάρχει και στην σχέση των παιδιών με τους φορείς αγωγής. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση όμως στην προσχολική αγωγή, καθώς είναι η πιο κρίσιμη αναπτυξιακή περίοδος ενός παιδιού. Σύμφωνα με την κλασική θεωρία του Vygotsky σχετικά με τον κοινωνικό κουνστρουκτιβισμό, τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από την αλληλεπίδραση με άτομα από το περιβάλλον τους, είτε είναι άτομα της

οικογένειας, οι παιδαγωγοί, είτε οι φίλοι τους, όταν δηλαδή μιμούνται τις αντιδράσεις ή μαθαίνουν τις πληροφορίες από τους άλλους καθώς και τον τρόπο συμπεριφοράς τους. Ως πρόσθετο σημείο της θεωρίας αυτής ο Vygotsky εισήγαγε την έννοια της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης (ΖΕΑ), σύμφωνα με την οποία το παιδί μαθαίνει παραπάνω πράγματα από αυτά που του επιτρέπει το αναπτυξιακό του επίπεδο με την βοήθεια κάποιου ενήλικου ή κάποιου μεγαλύτερου παιδιού (Conkbayir & Pascal 2014). Αυτό από μόνο του δείχνει την επίδραση που έχει το κοινωνικό περιβάλλον στην μάθηση του παιδιού και πως η απόρριψη μπορεί να οδηγήσει σε κενά στο αναπτυξιακό επίπεδο του κάθε παιδιού. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με έρευνες που έχουν διεξαχθεί, η προσχολική αγωγή λειτουργεί ως ελαφρυντικό σε κακοποιημένα και παραμελημένα παιδιά, καθώς προσφέρει και βοήθεια σε οικογένειες που έχουν ανάγκη. Ως αποτέλεσμα η επαφή των παιδιών με τους παιδαγωγούς και το σχολικό πλαίσιο, αν και εφόσον είναι εποικοδομητική, έχει θετικά αποτελέσματα (Ellenbogen & Klein & Wekerle, 2014). Η αρνητική επαφή που μπορεί να υπάρξει στις δομές προσχολικής επηρεάζει αρνητικά τα παιδιά στους τομείς ανάπτυξης και κοινωνικότητας. Η παιδαγωγοί που ασκούν συναισθηματική κακοποίηση, βασιζόμενοι σε έρευνες που εξάχθηκαν στο εξωτερικό, μπορεί να έχουν κάποια μορφή ψυχικής διαταραχής (πχ. κατάθλιψη) με αποτέλεσμα να αλλάζουν την πρακτική που χρησιμοποιούν για την αγωγή και την φροντίδα των παιδιών (Cumming, 2017).

Το γονικό στιλ που μπορεί να χρησιμοποιούν οι γονείς έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη του παιδιού, όπως επίσης και στα κοινωνικά χαρακτηριστικά που αναπτύσσουν. Η Baumrind χώρισε τα γονικά στιλ σε τρία, το επιτρεπτικό (permissive), το απολυταρχικό (authoritarian) και το διαλεκτικό (authoritative). Από τα τρία αυτά είδη τα δύο πρώτα έπειτα από έρευνες έδειξαν ότι δεν είχαν θετικές επιδόσεις στην ανάπτυξη των παιδιών (Hale, 2008) Το 1971, ωστόσο, η Baumrind προσέθεσε και άλλο ένα στιλ, αυτό της παραμέλησης (negligent parenting) . Σύμφωνα με μετέπειτα έρευνες, οι Maccoby και Martin το 1983 πρότειναν μία εναλλακτική εννοιολογική δομή όσον αφορά το στιλ διαπαιδαγώγησης των γονέων. Με την θεωρία τους αυτή υποστήριξαν ότι τα γονικά στιλ εξαρτιόνταν από τις απαιτήσεις που είχαν οι γονείς τους και το πόσο «θερμή», όπως αναφέρουν, ήταν ως προς τα παιδιά τους. Λαμβάνοντας υπόψιν την θεωρία αυτή αναδιατύπωσαν την θεωρία του Baumrind αναφέροντας τέσσερα γονέων που χωρίζονται σε επιεικής (indulgent), απολυταρχικούς (authoritarian), αυταρχικούς (authoritative) , και αμέτοχους (uninvolved) [Abdul Gafar, Kurukkan, 2014]. Αυτές οι θεωρίες, όπως και μεταγενέστερες,

συμμετείχαν προκειμένου εμείς να μελετήσουμε τα γονικά στιλ που συναντάμε στην σημερινή εποχή, καθώς και να κατανοήσουμε (ανάλογα το τεστ που χρησιμοποιούμε) τον κάθε τύπο γονέα.

Η παρούσα έρευνα θα επικεντρωθεί στην σχέση που μπορεί να έχουν οι γονικές πρακτικές όσον αφορά την κατανόηση ύπαρξης κακοποιητικού περιβάλλοντος σε παιδικούς σταθμούς από τους φορείς της εκπαίδευσης, δηλαδή τους παιδαγωγούς μελετώντας συγκεκριμένα γονικά στιλ που έχουν επίδραση στις καλύτερη κατανόηση του φαινομένου. Για την επίτευξη των στόχων της μελέτης αυτή θα χρησιμοποιηθούν δύο ερωτηματολόγια, όπου το ένα θα μελετήσει τον βαθμό κατανόησης της συναισθηματικής κακοποίησης των παιδιών έτσι όπως την αντιλαμβάνονται οι γονείς και το δεύτερο τα γονικά στιλ και τις πρακτικές που χρησιμοποιούν.

Στο πρώτο κεφάλαιο της έρευνας θα αναφερθούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις καθώς αναπτύσσονται εκτενέστερα τα είδη της παιδικής κακοποίησης, με ιδιαίτερη προσήλωση στην συναισθηματική, και πως αυτή μπορεί να επηρεάσει αναπτυξιακά το παιδί με βάση θεωρίες ανάπτυξης και ψυχολογικές έρευνες. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται η μεθοδολογία έρευνας, το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε, το δείγμα της παρούσας έρευνας και η ερευνητική διαδικασία. Στο τρίτο κεφάλαιο της έρευνας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας. Το τέταρτο κεφάλαιο είναι η συζήτηση των αποτελεσμάτων και πως αυτά απάντησαν τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί από την αρχή της έρευνας. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο γίνεται η ανασκόπηση της έρευνας, η δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν κατά την διάρκεια αυτής, όπως επίσης και η συμβολή της στον επιστημονικό τομέα και τα εναύσματα για παραπάνω μελέτη στο συγκεκριμένο ερευνητικό θέμα.

2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1. Ορισμός παιδικής κακοποίησης

2.1.1. Ιστορική αναδρομή ορισμού

Η έννοια της παιδικής κακοποίησης και της κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των παιδιών θεωρείται σχετικά πρόσφατη. Πριν τον 19^ο αιώνα, δεν αναγνωριζόταν η ανάπτυξη των παιδιών ως ξεχωριστή από αυτήν των ενηλίκων, καθώς θεωρούνταν ως μινιατούρες τους, επομένως υπήρξε παραμέληση των δικαιωμάτων και της ανατροφής τους. Αντιμετωπίζονταν ως ιδιοκτησία των γονέων τους, οι οποίοι είχαν δικαίωμα να ασκήσουν κάθε μορφής βίας απέναντι τους. Επιπλέον, κατά την διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης εντάσσονταν στο εργατικό δυναμικό των εργοστασίων από μικρή κιόλας ηλικία. Η εξέγερση ενάντια στην κακομεταχείριση των παιδιών ξεκίνησε από τον Βορρά των ΗΠΑ επηρεάζοντας έτσι και άλλες περιοχές, και από το 1990 και άλλες πολιτείες των ΗΠΑ. Ωστόσο, αυτή η αλλαγή δεν χαροποίησε τους γονείς οι οποίοι έπαυαν πλέον να λαμβάνουν εισόδημα από την εργασία των παιδιών τους, και έπρεπε επιπλέον να πληρώσουν για την ανατροφή και τις σχολικές τους απαιτήσεις (Wilmshurst, 2021 επιμ. Μπεζεβέγκης).

Ο ορισμός της παιδικής κακοποίησης δεν μπορεί να αποδοθεί πλήρως καθώς επηρεάζεται από πολιτισμικούς παράγοντες, για τον λόγο ότι η κακοποίηση ορίζεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε περιοχή του κόσμου. Για παράδειγμα, στην Σουηδία, η κακοποίηση των παιδιών δεν θεωρείται καθόλου επιτρεπτή, όμως σε διάφορες χώρες θεωρείται συνηθισμένο με βάση τις πεποιθήσεις του κάθε λαού. Σύμφωνα με τον Holtz (1930), στο έργο του Αρρώστιες στην Βρεφική και Παιδική Ηλικία (The Diseases of Infancy and Childhood), υπέδειξε διάφορες περιπτώσεις συναισθηματικής παραμέλησης, όπως επίσης και σωματικής, μελετώντας περιπτώσεις υποσιτισμού σε παιδιά. Σε συνέχεια αυτής της μελέτης, ο Spitz (1946), μελέτησε παιδιά τα οποία έμεναν σε ορφανοτροφεία. Μέσα από την μελέτη αυτή ανακάλυψε ότι τα παιδιά αυτά εμφάνιζαν αρκετή απώλεια κιλών (μαρασμό), όχι όμως από παραμέληση αλλά από κατάθλιψη, την οποία ονόμασε ανακλητική κατάθλιψη. Αυτά είχαν ως συνέπεια την αδυναμία ανάπτυξης τους ή όπως ονομάστηκε από τον ίδιο «σύνδρομο μητρικής αποστέρησης». (Wilmshurst, 2021 επιμ. Μπεζεβέγκης).

2.1.2. Τελικός ορισμός παιδικής κακοποίησης

Σύμφωνα με τις πολιτισμικές διαφορές που μπορεί να υπάρχουν ανάμεσα σε άτομα που ανήκουν σε διαφορετικές χώρες και κουλτούρες του πλανήτη προκύπτουν διαφορετικοί ορισμοί καθώς και αντιλήψεις για το τι μπορεί να είναι παιδική κακοποίηση. Κάποιοι πολιτισμοί, παραδείγματος χάριν, δεν θεωρούν ότι η ψυχολογική παραμέληση αποτελεί μορφή βίας στον ίδιο βαθμό με άλλους πολιτισμούς. Υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση απέναντι σε κάθε μορφή κακοποίησης ανάλογα τον πολιτισμό (Lightfoot & Cole & Cole, 2014). Ο γενικός ορισμός, όμως που έχει επικρατήσει στον Ελλαδικό χώρο, σύμφωνα με τις πεποιθήσεις του δυτικού κόσμου, είναι ως εξής:

«Παιδική κακοποίηση ορίζεται ως η βία που μπορεί να βιώσει κάποιο παιδί από κάποιο κοντινό άτομο εμπιστοσύνης το οποίο του παρέχει φροντίδα ή αποτελεί μέλος της οικογένειας ή μπορεί να είναι κάποιο κοντινό άτομο του περίγυρου του» (Παναγοπούλου, 2007).

Σύμφωνα με τον Winton (οπ. Αναφ. Trevino, 2018), παιδική κακοποίηση είναι ό,τι μπορεί να προκαλέσει επιπτώσεις στην σωματική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Προκύπτουν, όμως διαφορετικοί ορισμοί για την κάθε μορφή κακοποίησης, σύμφωνα με γενικότερες έρευνες που μελετούσαν την ανάπτυξη των παιδιών και τις επιπτώσεις που μπορεί να είχε κάθε μορφή από αυτές.

2.2. Μέρη παιδικής κακοποίησης- ορισμός και επιπτώσεις τους

Οι μορφές της παιδικής κακοποίησης είναι ποικίλες και κάθε μία από αυτές διαφέρει ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται και επηρεάζεται το παιδί από εκείνες. Η συναισθηματική κακοποίηση, για παράδειγμα, σύμφωνα με έρευνες είναι πιο πιθανό να προκαλέσει στο παιδί φαινόμενα μετατραυματικού στρες (PTSD- Post Traumatic Stress Disorder) σε σχέση με τις υπόλοιπες μορφές κακοποίησης (Hoeboer et al. 2021). Επομένως, απαραίτητη είναι η ανάλυση και η αναφορά στον ορισμό της κάθε μορφής κακομεταχείρισης που βιώνουν τα παιδιά, όπως επίσης και στις επιπτώσεις που μπορεί να έχει στην ανάπτυξη τους (συναισθηματική, γνωστική, ψυχοπαθολογία).

2.2.1. Σωματική κακοποίηση

Σύμφωνα με το NIS-4 (National Incidence Study of Child Abuse and Neglect), η σωματική κακοποίηση ορίζεται ως την κακομεταχείριση των παιδιών πράττοντας εναντίον τους φυσικές πράξεις, όπως το ταρακούνημα, το πέταγμα, η κατ' εξακολούθηση και επιτηδευμένη πράξη του να πετάει κάποιος κάτω το παιδί και τέλος η φυσική βία, η οποία αποτελείται από κακομεταχείριση στον τρόπο που χειρίζονται την σωματική ευλάβεια των παιδιών (αν τα χτυπάνε, τα σέρνουν κ.ο.κ.) [Winton όπως αναφ. Trevino, 2018].

Επιπροσθέτως, λαμβάνοντας υπόψιν τον ορισμό του Kurg (2002), σωματική κακοποίηση είναι οι πράξεις που προκαλούν σωματική βλάβη είτε είναι πιθανό να προκαλέσουν κάποια (Wilmshurst, 2021 επιμ. Μπεζεβέγκης). Σωματική κακοποίηση, τέλος, θεωρείται η σωματική τιμωρία που χρησιμοποιείται είτε μέσω χρήσης του χεριού είτε μέσω χρήσης κάποιου αντικειμένου (π.χ. ζώνη) [Kazdin & Benjet, 2003].

Λαμβάνοντας υπόψιν τους παραπάνω ορισμούς, η σωματική κακοποίηση προκαλεί σημαντικές επιπτώσεις στην σωματική υγεία του παιδιού, η οποία συνεπακόλουθα επηρεάζει και άλλες πτυχές της ανάπτυξης του ψυχισμού όπως και τις μετέπειτα εμπειρίες του. Για να αναλυθεί περισσότερο η παραπάνω αναφορά, πρέπει να σημειωθεί ότι η σωματική κακοποίηση έχει διαφορετική σημασία, ανάλογα με τον πολιτισμό στον οποίον υπάρχει. Οι έρευνες των Gershoff (2002) και Kazdin & Benjet (2003), έδειξαν ότι στις ΗΠΑ η σωματική κακοποίηση ήταν αρκετά σύνηθες φαινόμενο, καθώς βρέθηκε ότι το 94% των γονέων χρησιμοποιούσαν την μέθοδο αυτή για τιμωρία. Σε αντίθεση με άλλες χώρες, για παράδειγμα Αυστραλία και Φινλανδία, η σωματική κακοποίηση δεν ήταν καθόλου αποδεκτή, θεωρούνταν μάλιστα και παράνομη. Επομένως, γίνεται αντιληπτό ότι η κακοποίηση των παιδιών έχει διαφορετικές διαστάσεις αναλόγως τον πολιτισμό και τον τρόπο ανατροφής των γονέων.

Έχοντας υπόψιν αυτή την λεπτομέρεια, μπορούν να ερμηνευθούν και καλύτερα οι επιπτώσεις που μπορεί να υπάρχουν με την χρήση της σωματικής βίας ανάλογα τον πολιτισμό. Η σωματική κακοποίηση μπορεί να προκαλέσει διάφορα αρνητικά στην ανάπτυξη του παιδιού, καθώς είναι μία αιτία για την δημιουργία μίας ανασφαλούς προσκόλλησης με το άτομο φροντίδας το οποίο μπορεί να ασκεί σε εκείνο αυτή την μορφή βίας. Επιπλέον, επηρεάζεται σημαντικά η συμπεριφορά τους, όπως και η γνωστική τους ανάπτυξη (Wilmshurst, 2021 επιμ.

Μπεζεβέγκης). Η ηλικία που είναι πιο πιθανή να υποστεί σωματική κακοποίηση είναι παιδιά ηλικίας τριών και τεσσάρων. Τα παιδιά που έχουν υποστεί σωματική κακοποίηση είναι πιο πιθανό να είναι ανεξέλεγκτα και να αντιμετωπίζουν δυσκολία στην προσαρμογή τους σε καινούργιες καταστάσεις. Επιπροσθέτως, παρατηρείται ότι αντιμετωπίζουν συχνότερα πονοκεφάλους, στομαχόπονους όπως επίσης και ακράτεια κατά τον ύπνο. Γενικότερα, αντιμετωπίζουν περισσότερο άγχος καθημερινά, λόγω της αδυναμίας τους για αυτοέλεγχο, και τέλος παρατηρείται κάποια καθυστέρηση στην ανάπτυξη τους. Ιδιαίτερες επιπτώσεις παρατηρούνται και στην μετέπειτα ζωή του παιδιού που βιώνει σωματική κακοποίηση καθώς επηρεάζεται η σχέση γονέα- παιδιού με αποτέλεσμα η ψυχική υγεία του ατόμου να διαφέρει από ένα άτομο που δεν έχει βιώσει σωματική κακοποίηση. Τέλος, τα παιδιά αυτά έχουν περισσότερες πιθανότητες να αποκτήσουν παραβατική συμπεριφορά, αλλά και αντικοινωνική. (Feldman, 2019 επιμ. Μπεζεβέγκης).

2.2.2. Σεξουαλική κακοποίηση

Η σεξουαλική κακοποίηση, όπως έχει οριστεί από το NIS-4, είναι η παρενόχληση του παιδιού με το να το εκθέτει σε σεξουαλικά μέσα (πορνογραφία κ.α.), όπως και η απειλή σε σεξουαλική κακοποίηση ή η απόπειρα της (Winton et al.Trevino, 2018). Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), η σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται ως «*Οι πράξεις κατά τις οποίες ο ενήλικας-πρόσωπο φροντίδας χρησιμοποιεί ένα παιδί για την κάλυψη των σεξουαλικών επιθυμιών του*» (Krug, 2002 όπως αναφ. Wilmshurst, 2021).

Οι ηλικίες στις οποίες παρατηρείται περισσότερο η συγκεκριμένη μορφή κακοποίησης είναι διαφορετική ανάμεσα στα δύο φύλα. Αυτό συμβαίνει διότι έχουν διαφορετική ηλικία στην οποία κατανοούν την σεξουαλικότητα τους. Τα κορίτσια, για παράδειγμα ξεκινούν στην ηλικία των 11, ενώ στα αγόρια στην ηλικία των 8 (Finkelhor & Berliner, 1995). Κοπέλες με ιστορικό σεξουαλικής κακοποίησης ήταν πιο πιθανό να αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά την μετέπειτα ζωή. Όπως φαίνεται από την έρευνα της Shameli (2022), η οποία είχε ως δείγμα φοιτήτριες του πανεπιστημίου του Kazerun, οι κοπέλες που είχαν βιώσει σεξουαλική κακοποίηση είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίζουν φόβο συμπόνιας, όπως επίσης και φόβο στις σεξουαλικές εμπειρίες μετά από την τραυματική τους εμπειρία, καθώς και η αδυναμία συγχώρεσης, σε σχέση

με τις κοπέλες που δεν είχαν βιώσει ποτέ παρόμοια εμπειρία. Επιπροσθέτως, τα παιδιά που έχουν βιώσει σεξουαλική κακοποίηση είναι πιο πιθανό να υποφέρουν από μετατραυματικό στρες (PTSD), καθώς προσπαθούν να αποσυνδεθούν από τις συνεχόμενες κακοποιητικές συμπεριφορές. Έρευνα των Trickett & Noll & Reiffman & Putman (2001), αποδεικνύει ότι τουλάχιστον το 1/3 των παιδιών που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση είναι πιο πιθανό να εμφανίσουν συμπτώματα μετατραυματικού στρες (Wilmshurst, 2021). Τέλος, τα άτομα που έχουν υπάρξει θύματα της συγκεκριμένης μορφής κακοποίησης, ήταν πιο πιθανό να εμφανίζουν αρκετές ανωμαλίες στην ενήλική ζωή τους, καθώς αντιμετώπιζαν αρκετές διαταραχές εσωτερίκευσης, εξωτερίκευσης και διαταραχές στην σκέψη. Ήταν πιο πιθανό να κάνουν απόπειρες αυτοκτονίες ή να την έχουν έντονα στο μυαλό τους, όπως επίσης και να αναπτύσσουν συμπεριφορές οι οποίες δεν επέτρεπαν στον εαυτό τους να δημιουργήσουν σχέσεις υγιείς, αλλά μόνο συγκρουσιακές, όπως επίσης και αντικοινωνική συμπεριφορά. Όσον αφορά την ιατρική τους κατάσταση, τα άτομα αυτά υπέφεραν πολλές φορές από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, ανθυγιεινή κατάσταση του στόματος τους, συστημική φλεγμονή και γενικότερα είχαν συμπεριφορές οι οποίες ήταν επικίνδυνες για την υγεία τους (Guiney και συνεργάτες, 2022). Συμπερασματικά, αυτό το είδος της κακοποίησης, επηρεάζει αρκετά την υγιή σωματική κατάσταση του σώματος, όπως και του ψυχισμού του ατόμου, καθώς και την μετέπειτα ζωή τους σε σεξουαλικό, αλλά και κοινωνικό επίπεδο.

2.2.3. Συναισθηματική κακοποίηση

Ο ορισμός του NSI-4 για την συναισθηματική κακοποίηση αφορά τον στενό περιορισμό του παιδιού στο σπίτι, και κυρίως την προσβολή των παιδιών λεκτικά οι οποίες διαθέτουν βαρύ συναισθηματικό υπόβαθρο, αλλά και απειλές για την κακοποίηση του παιδιού με ποικίλους τρόπους (Winton όπως αναφ. Trevino, 2018). Εκτενέστερα, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) η συναισθηματική κακοποίηση οφείλεται στην ευθύνη του προσώπου φροντίδας να δημιουργήσει ένα ανασφαλές περιβάλλον για το παιδί, μέσα από απειλές που του προσάπτει, οι οποίες έχουν αρνητική επίδραση στην συναισθηματική του υγεία. Μέσα από τον περιορισμό της κινητικότητας τους, όπως επίσης και την δημιουργία αισθήματος φόβου, γελοιοποίησης και δυσφήμισης (Krug, 2002 όπως

αναφ. Wilmshurst, 2021). Σύμφωνα με τον Glaser (2011), ωστόσο η συναισθηματική κακοποίηση είναι δύσκολο να οριστεί καθώς ανά χώρα αλλάζει ο ορισμός, όπως επίσης και μέσα σε αυτή την μορφή κακοποίησης μπορεί να υπάρξει μαζί παραμέληση, όπως επίσης και την σωματική κακοποίηση.

Η κύρια μορφή συναισθηματικής κακοποίησης στο περιβάλλον του παιδιού αφορά την ενδοοικογενειακή βία που αντιμετωπίζει στο σπίτι του. Σύμφωνα με τον Glaser (2011), η συναισθηματική κακοποίηση σχετίζεται έντονα και με τις γονικές πρακτικές που χρησιμοποιούν οι γονείς, συνεπακολούθως μέσα από την συμπεριφορά τους, επηρεάζουν την ψυχική κατάσταση του παιδιού. Για παράδειγμα, η αυστηρότητα που παρουσιάζουν απέναντι στα παιδιά τους, αποδεικνύεται ότι επηρεάζει την συναισθηματική κατάσταση του παιδιού. Σύμφωνα με την θεωρία δεσμού του John Bowlby (1958), το παιδί δημιουργεί συναισθηματικούς δεσμούς για την προσωπική του ευημερία. Είναι συνηθισμένο το παιδί να δημιουργεί τέτοιο δεσμό με το άτομο που του παρέχει φροντίδα το οποίο είναι η μητέρα του σε γενικές γραμμές. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε αυτή την φάση της κοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού, καθώς ξεκινάει από την ευαίσθητη περίοδο ανάπτυξης του (από ηλικία εννέα μηνών έως τριών ετών). Επομένως, η δημιουργία ενός ασφαλούς δεσμού για το παιδί θα έχει ένα θετικό αντίκτυπο για τις μετέπειτα εμπειρίες του στην κοινωνική ένταξη του, όπως επίσης και στην δημιουργία αίσθησης ασφάλειας του. Τα παιδιά με ασφαλή δεσμό έχουν περισσότερη αυτοπεποίθηση από ότι τα παιδιά που είναι συναισθηματικά παραμελημένα., όπως επίσης και θετικά συναισθήματα. Ο ασφαλής δεσμός, επιτυγχάνεται με την ορθή κάλυψη των αναγκών του παιδιού (τροφή, αγάπη και ερεθίσματα). Η συνέπειες της διαταραχής του δεσμού αυτού είναι ιδιαίτερα καθοριστικές για την μετέπειτα συναισθηματική ζωή του παιδιού, καθώς έπειτα από μελέτες, έχει αποδειχθεί ότι τα παιδιά αυτά κλαίνε συχνότερα και είναι συναισθηματικά πιο ασταθή. Με μετέπειτα έρευνας η Ainsworth, η οποία επαναδιατύπωσε την θεωρία του δεσμού του Bowlby, ανέφερε ότι ο δεσμός του παιδιού μπορεί να υπάρξει και με άλλα άτομα, όχι μόνο με ένα, σε αντίθεση με τον Bowlby ο οποίος πίστευε στην μονοτροπία του δεσμού, δηλαδή ότι το παιδί έχει έμφυτη την επιθυμία δημιουργίας ενός δεσμού είτε με την μητέρα είτε με ένα άλλο άτομο προσκόλλησης (Conkbayir & Pascal, 2019).

Οι επιπτώσεις της κακοποίησης αυτής θα μελετηθούν εκτενέστερα σε επόμενη ενότητα, όπως και η σοβαρότητα που έχει στην ψυχοπαθολογία των παιδιών η γενικότερη συναισθηματική κακοποίηση που βιώνουν τα παιδιά από πολλά άτομα με τα οποία έχει δημιουργήσει δεσμό, είτε οικογένεια είτε παιδαγωγό.

2.2.4. Παραμέληση

Η παραμέληση ως μορφή κακοποίησης διαθέτει πολλές μορφές οι οποίες την επηρεάζουν. Συχνά η παραμέληση συναντάται σε έρευνες μαζί με την συναισθηματική κακοποίηση καθώς αλληλοσυμπληρώνονται. Σύμφωνα με ορισμένες έρευνες η παραμέληση χωρίζεται είτε σε δύο μορφές, συναισθηματική και σωματική είτε σε πέντε από πιο σύγχρονες έρευνες όπως συναισθηματική, σωματική, ιατρική, ψυχικής υγείας και εκπαιδευτικής. Ο ορισμός που δίνεται στην συγκεκριμένη μορφή κακοποίησης από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) είναι η μη συμμόρφωση στην υγειονομική φροντίδα του παιδιού. Η παραμέληση κάλυψης βασικών αναγκών, όπως τροφή οι οποίες έχουν ως συνέπεια την λιμοκτονία των παιδιών, και την κακοποίηση της σωματικής τους ανάπτυξης μέσα από αυτό. Επιπλέον, η έκθεση σε ουσίες που βλάπτουν την υγεία του παιδιού, όπως ναρκωτικές, αλλά και η έκθεση σε περιβαλλοντικούς κινδύνους, εγκατάλειψη και απουσία υγιεινής από την ζωή των παιδιών έχουν επίπτωση στην συναισθηματική υγεία του παιδιού και δημιουργούν παραμελημένα παιδιά (Wilmshurst, 2021). Ο Winton, ωστόσο, πρόσθεσε και άλλη μία μορφή παραμέλησης, αυτή της εκπαιδευτικής παραμέλησης, στην οποία οι γονείς δεν λαμβάνουν μέριμνα για την εκπαίδευση του παιδιού τους, κρατώντας τα στο σπίτι χωρίς κάποιον ουσιώδη λόγο, ή αν το παιδί έχει διαγνωστεί με κάποιας μορφής νοητική δυσλειτουργία και δεν του παρέχουν την απαραίτητη μόρφωση και ειδική βοήθεια-εκπαίδευση (Trevino, 2018).

Οι επιπτώσεις της παραμέλησης, θεωρούνται αρκετά σοβαρές για την ψυχική υγεία του παιδιού καθώς είναι πιο πιθανό να αναπτύξουν κάποια μορφή ψυχοπαθολογίας σε αντίθεση με μη κακοποιημένα παιδιά. Τόσο η παραμέληση, όσο και η κακοποίηση γενικότερα, αποτελούν αιτία για την δημιουργία εσωστρεφών ανθρώπων που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα, όπως επίσης και εμφάνιση εγκληματικότητας και ακαδημαϊκή αποτυχία

(Zeanah & Humphreys, 2018). Υπάρχει δυσκολία στη κατανόηση της παραμέλησης και συν επακολούθως της συναισθηματικής κακοποίησης, καθώς δεν είναι μία μορφή την οποία την αντιλαμβανόμαστε πάνω στο σώμα του παιδιού (π.χ. μελανιές). Είναι σαφές όμως ότι η παραμέληση, στην οποία δεν παρέχεται καμία κάλυψη αναγκών όπως επίσης και προσοχής, αποτελεί κύρια μορφή της συναισθηματικής κακοποίησης (Feldman, 2019 επιμ Μπεξεβέγκης). Για τον λόγο αυτό, η παραμέληση και η συναισθηματική κακοποίηση, θεωρείται ότι συμπληρώνουν η μία την άλλη, καθώς επιπτώσεις της παραμέλησης είναι κυρίως ψυχοπαθολογία και αναπτυξιακά προβλήματα.

2.3. Επιπτώσεις συναισθηματικής κακοποίησης

Στην παρούσα έρευνα θα μελετηθεί η συναισθηματική κακοποίηση που βιώνουν τα παιδιά από φορείς του παιδικού σταθμού και πως την αντιλαμβάνονται οι γονείς. Επομένως, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση η εμβάθυνση των επιπτώσεων συγκεκριμένα της συναισθηματικής κακοποίησης προκειμένου να γίνει καλύτερα αντιληπτή η σοβαρότητα του φαινομένου αυτού στην μελλοντική ενήλικη ζωή των παιδιών. Η συναισθηματική κακοποίηση κατά βάση θα αξιολογηθεί και με τις επιπτώσεις της παραμέλησης, καθώς σύμφωνα με βιβλιογραφία η παραμέληση αποτελεί υποκατηγορία συναισθηματικής κακοποίησης.

2.3.1. Επιπτώσεις στην ψυχική υγεία του ατόμου.

Τα παιδιά λόγω της τρυφερής ηλικίας τους είναι πιο εκτεθειμένα σε μορφές κακοποίησης είτε από το οικογενειακό τους περιβάλλον, είτε από το σχολικό τους. Η σοβαρότητα που μπορεί να έχει όμως η συναισθηματική κακοποίηση στην ανάπτυξη και την ψυχική υγεία του παιδιού είναι ζωτικής σημασίας. Τα παιδιά εμφανίζουν μακροχρόνια βλάβη, οδηγώντας έτσι σε χαμηλή αυτοεκτίμηση των παιδιών αυτών, σε αντικοινωνική και «άτακτη» συμπεριφορά η οποία ακολουθείται από χαμηλή σχολική επίδοση. Σε πιο ακραίες περιπτώσεις τα παιδιά αυτά αναπτύσσουν εγκληματική συμπεριφορά και είναι ικανά ακόμα και για ανθρωποκτονία. Υπάρχουν όμως και άτομα τα οποία δεν φανερώνουν εξωτερικά την

ψυχοπαθολογία τους, αλλά εσωτερικά πράγμα που σημαίνει ότι γίνονται καταθλιπτικά και ως συνέπεια οδηγούνται σε αυτοκτονία (Spinazzola et al. 2014). Τα άτομα που έρχονται σε επαφή από μικρή ηλικία με τραυματικές εμπειρίες, όπως αυτήν την συναισθηματικής κακοποίησης είναι πιο πιθανό να εμφανίσουν διάφορες μορφές ψυχοπαθολογίας. Αντιμετωπίζουν πρόβλημα στους δεσμούς που αναπτύσσουν, μετατραυματικό στρες (PTSD), διαταραχές άγχους, τροφικές διαταραχές, κατάχρηση ουσιών και προσωπικές διαταραχές όπως αυτή της διπολικής διαταραχής (Dvir et al. 2014). Σύμφωνα με έρευνα των Hoeboer και συνεργατών (2020), η συναισθηματική κακοποίηση όταν προέρχεται από ένα άτομο πρώιμης παροχής φροντίδας με ιδιαίτερα σημαντικό αντίκτυπο στο παιδί, είναι πιο πιθανό να δημιουργήσει μετατραυματικό στρες (PTSD) περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη μορφή κακοποίησης.

Οι νευρολογικές επιπτώσεις της συναισθηματικής κακοποίησης είναι αρκετές καθώς είναι υπαίτιες για την δημιουργία ψυχοπαθολογικών συμπεριφορών. Η κακοποίηση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της αμυγδαλής και του ιππόκαμπου, οι οποίοι είναι υπεύθυνη για την συναισθηματική κάλυψη του ατόμου. Προκαλείται βλάβη στο μεταιχμιακό σύστημα του ατόμου, καθώς υπάρχει αρκετή διέγερση των συναισθημάτων του φόβου και της αναταραχής, με αποτέλεσμα το άτομο να αποκτήσει προβλήματα στην μνήμη και στο να ρυθμίσει τα συναισθήματα του οδηγώντας έτσι σε αντικοινωνικές συμπεριφορές κατά την ενήλικη ζωή (Feldman, 2019 επιμ, Μπεζεβέγκης). Το νοητικό επίπεδο των παιδιών που βιώνουν συναισθηματική κακοποίηση (IQ), η μνήμη, η ενεργώς μνήμη, η προσοχή επηρεάζονται από την κακοποίηση που βιώνουν τα παιδιά. Επιπλέον, προκύπτει ότι η παιδική κακοποίηση των παιδιών από την πρώιμη κιόλας ηλικία, επηρεάζουν την δομή και λειτουργία των πλευρικών και κοιλιακών μετωπικών περιοχών και δικτύων που είναι υπεύθυνα για την συμπεριφορά του ατόμου και τον έλεγχο που ασκεί στον εαυτό του (Dias et al. 2012).

2.4. Γονικές πρακτικές- πως επηρεάζουν την συναισθηματική ευημερία ή κακοποίηση των παιδιών

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, είναι κατανοητό ότι οι γονείς, καθώς αποτελούν τον πρώτο φορέα επιρροής στην ζωή ενός παιδιού, έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην μετέπειτα ανάπτυξη του. Αποτελούν την αρχή της κοινωνικής επικοινωνίας όπως επίσης και της μάθησης, καθώς ένα παιδί λαμβάνει ερεθίσματα από το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει από την βρεφική κιόλας ηλικία. Για αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά στις γονικές πρακτικές τις οποίες χρησιμοποιούν και με ποιόν τρόπο αυτές συμβάλλουν στην ομαλή ανάπτυξη της συναισθηματικής κατάστασης των παιδιών ή αντιθέτως στην μη ομαλή. Ανάλογα επομένως με τον τύπο των γονικών πρακτικών, από τις πιο επιεικείς μέχρι τις πιο αυστηρές, διαμορφώνεται η συναισθηματική κατάσταση και ρύθμιση των παιδιών για την μετέπειτα ζωή τους.

Σύμφωνα με την μελέτη του Robert LeVine (1988), η οποία ήταν από τις πρώτες που μελέτησε τις γονικές πρακτικές και τους στόχους που επιτελούν, φαίνεται πως οι στόχοι αυτοί που είναι κοινοί για όλους τους γονείς είναι τρεις: Οι στόχοι της επιβίωσης (εξασφάλιση απαραίτητων αγαθών για την επιβίωση των παιδιών), οικονομικοί στόχοι (παροχή κατάλληλων εφοδίων για την δημιουργία νομικών παραγωγικών ενηλίκων) και τέλος ο πολιτισμικός στόχος (δίνουν ερεθίσματα στα παιδιά για να αποκτήσουν βασικές πολιτισμικές αξίες). Παρατηρείται μία ιεράρχηση των στόχων θέτοντας τους σε προτεραιότητες. Οι πολιτισμικές διαφορές υπάρχουν ακόμα και στην θέσπιση αυτών των στόχων, καθώς σε χώρες οι οποίες βιώνουν πολεμική αναταραχή, πρώτιστης σημασίας θα είναι η επιβίωση των παιδιών τους από την κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών τους (Lightfoot & Cole & Cole, 2014 επιμ. Μπαμπλέκου). Αυτό, μπορεί να προκαλέσει επίσης και συνέπειες στην παιδική ηλικία, για αυτό και υπάρχουν έρευνες που μελετάνε παιδιά που έχουν βιώσει πολεμικές συγκρούσεις και τι αντίκτυπο είχε στην συναισθηματική τους ανάπτυξη.

Οι γονικές πρακτικές έχουν κατανεμηθεί σε τρεις μορφές από την Diana Baumrind (1970), οι οποία μέσα από παρατηρήσεις και συνεντεύξεις μπόρεσε να κατανοήσει τους τύπους των γονικών πρακτικών και τα οφέλη τους ή μη. Τα πρότυπα γονικών πρακτικών είναι (Lightfoot & Cole & Cole, 2014):

- I. Πρότυπο αυταρχικής γονικής πρακτικής: Σύμφωνα με αυτή οι γονείς διαμορφώνουν, ελέγχουν και αξιολογούν την συμπεριφορά των παιδιών τους, έχοντας υπόψιν τα παραδοσιακά κριτήρια του κάθε πολιτισμού. Συνήθως αυτός ο τύπος γονέα είναι δεν δίνει την ελευθερία στο παιδί να εκφράσει τις απόψεις του, ούτε είναι υπέρ της συζήτησης. Θεωρεί ότι το παιδί πρέπει να ακούει αποκλειστικά εκείνον. Δεν φανερώνει τρυφερότητα ως προς το παιδί και το χαλιναγωγούν την συμπεριφορά του. Τα παιδιά με τους γονείς αυτούς αποκτάνε ελλειμματική κοινωνική ικανότητα, και σπάνια έπαιρναν πρωτοβουλίες. Δεν συμμετείχαν σε ομαδικές δραστηριότητες, και χαρακτηρίζονται από έλλειψη αυθορμητισμού καθώς δεν είχαν την τάση να ανακαλύπτουν από περιέργεια.
- II. Πρότυπο διαλεκτικής (αυθεντικής) γονικής πρακτικής: οι γονείς αυτοί, δεν είναι τόσο απόλυτη όπως οι αυταρχικοί, καθώς σέβονται τα δικαιώματα των παιδιών τους, θέτοντας πάντα όρια και κανόνες. Ακούνε τις απόψεις των παιδιών τους και τις λαμβάνουν υπόψιν. Είναι λιγότερο πιθανό να υποβάλλουν σωματική τιμωρία στα παιδιά τους, καθώς προτιμούν να έχουν συζήτηση μαζί τους για την συμπεριφορά του, υπευθιμίζοντας τους τους κανόνες. Ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να ανακαλύψουν και να είναι πιο ανεξάρτητα αλλά και κοινωνικά υπεύθυνα. Τα παιδιά αυτά τείνουν να είναι περισσότερο υπεύθυνα και είχαν περισσότερη πρόθεση για ανακάλυψη. Η διαφορά αυτή από τα παιδιά με τους αυταρχικούς γονείς φαίνεται να προκύπτει από το γεγονός ότι οι γονείς των παιδιών εξηγούσαν και είχαν μια πιο διαπροσωπική επαφή, όπως επίσης και επικοινωνία, με αποτέλεσμα αν τιμωρούνταν να ήξεραν τον λόγο.
- III. Πρότυπο επιτρεπτικής γονικής πρακτικής: Αυτή η πρακτική χωρίζεται σε δύο υπο-τύπους ένας της επιτρεπτικής πρακτικής, ο οποίος αφήνει τα παιδιά πιο ελεύθερα χωρίς να παρεμβαίνει στην συμπεριφορά τους έχοντας υπόψιν ότι μαθαίνουν βλέποντας την δική τους συμπεριφορά. Ο δεύτερος τύπος είναι οι αμελής πρακτική στην οποία οι γονείς δεν υποβάλλουν στα παιδιά τους κάποια μορφή πειθαρχίας, επομένως τα αφήνουν τελείως ελεύθερα να καθορίσουν το πρόγραμμά τους και συχνά τα συμβουλεύονται για τις αποφάσεις της οικογένειας. Οι γονείς αυτή έχουν τρυφερότητα ωστόσο δεν έχουν τα ίδια επίπεδα ωριμότητας με τα δύο προηγούμενα πρότυπα. Τα παιδιά των γονέων αυτών τείνουν να είναι ανώριμα και δυσκολεύονται να ελέγξουν τους εαυτούς τους, καθώς είναι πιο παρορμητικά και δεν λαμβάνουν τις ευθύνες των πράξεων τους.

Σε συνέχεια της θεωρίας της Baumrind, οι Maccoby & Martin πρόσθεσαν και άλλα κριτήρια που επηρεάζουν τις γονικές πρακτικές. Οι γονικές πρακτικές, βοηθάνε το παιδί τους να αναπτυχθεί μέσα από τα ερεθίσματα που του δίνουν. Οι πρακτικές τους επηρεάζονται από τις προσωπικές τους απαιτήσεις όσον αφορά τα παιδιά τους αλλά και από την δική τους ενασχόληση με τα παιδιά τους. Αυτά τα δύο κριτήρια τους οδήγησαν να δημιουργήσουν άλλη μία γονική πρακτική, τους αμέτοχους γονείς, επηρεαζόμενοι από την συμμετοχή τους και τις απαιτήσεις που είχαν, αν δηλαδή ήταν υψηλές ή πολύ χαμηλές (Abdul Gafor & Kurukkan, 2014). Ωστόσο, πρέπει να αναφερθεί ότι τα παιδιά μπορεί να επηρεάσουν τις πρακτικές αυτές με την δική τους συμπεριφορά. Για παράδειγμα, ένας γονέας που χρησιμοποιεί την διαλεκτική μέθοδο αλλά δεν έχει κανένα αντίκτυπο στο παιδί, αλλάζει την πρακτική του σε αυταρχική (Caspi, 1998).

Σύμφωνα με τον Bornstein (2006), οι σωστές γονικές πρακτικές δίνουν το έναυσμα στα παιδιά να ρυθμίζουν τα συναισθήματα τους με την χρήση κατάλληλων εργαλείων πειθαρχίας, σε αντίθεση με τους γονείς που ασκούν συναισθηματική κακοποίηση στα παιδιά τους. Οι γονείς αυτοί αναγκάζουν τα παιδιά τους, το απειλούν και του δημιουργούν ενοχές, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας ανασφαλής δεσμός και η συναισθηματική του αστάθεια. Μέσα από τις πρακτικές αυτές παρεμποδίζεται η φυσιολογική κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Τα παιδιά που έχουν συνηθίσει να λαμβάνουν εχθρική συμπεριφορά από τους γονείς τους, τείνουν να βλέπουν εχθρικές συμπεριφορές σε όλες τις ανθρώπινες σχέσεις που δημιουργούν με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αναπτύξουν υγιής δεσμούς. Ο Steinberg (2006) ανέφερε ότι, τα παιδιά που βιώνουν συναισθηματικό έλεγχο από τους γονείς τους είναι πιο πιθανόν υποφέρουν από διαταραχές εσωτερίκευσης (άγχος, κατάθλιψη) [Wilmschurst, 2021 επιμ. Μπεξεβέγκης]. Τέλος, η σύμφωνα με την θεωρία της αποδοχής- απόρριψης, αφορά τον βαθμό προσκόλλησης- δεσμού του παιδιού με τον γονέα- φορέα αγωγής. Η αποδοχή από τους γονείς αφορά τα θετικά συναισθήματα που βιώνει το παιδί μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση με τους γονείς του, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας υγιής δεσμός και συναισθηματικά υγιή άτομα, τα οποία αισθάνονται ασφάλεια. Τα άτομα που βιώνουν το αίσθημα της απόρριψης, αποκτούν επιθετική συμπεριφορά και ψυχοπαθολογική. Οι τέσσερις μορφές της απόρριψης είναι η ψυχρή, η επιθετική- εχθρική, η παραμέληση, και η αδιάφορη (Rohner et al. 2012). Τέλος, σύμφωνα με μελέτη της Smetana (2017), ο διαλεκτικός τύπος γονέα είναι πιο πιθανό να αποφευχθεί η εφηβική παραβατικότητα, καθώς τα παιδιά αυτά έχουν οροθετηθεί.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι η συναισθηματική κακοποίηση που βιώνουν τα παιδιά από την οικογένεια τους, ως πρώτοι φορείς κοινωνικής αλληλεπίδρασης, έχει σημαντική επίδραση για τους ενήλικες, καθώς δημιουργούνται τραύματα από τις πρακτικές που χρησιμοποιούν.

2.5. Παράγοντες που επηρεάζουν τις γονικές πρακτικές

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις γονικές πρακτικές των παιδιών είναι πολλοί και αφορούν κυρίως το οικονομικό υπόβαθρο, τις πολιτισμικές πεποιθήσεις, την ψυχολογική του κατάσταση και τις προηγούμενες εμπειρίες τους. Οι δυσκολίες που έχουν οι γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους είναι στο να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον το οποίο να είναι συναισθηματικά διαθέσιμο για εκείνα. Η δυσκολία αυτή, έχει ως αποτέλεσμα οι γονείς να μην μπορούν να διαχειριστούν την κατάσταση με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούν κακοποιητικές συμπεριφορές και να παραμελούν τα παιδιά τους. Οι περισσότεροι γονείς που καταφεύγουν σε αυτή την πρακτική είναι πιο πιθανό να είναι θύματα άγχους, να λειτουργούν υπό πίεση και απειλές. Πολλές φορές η κοινωνία επηρεάζει την συμπεριφορά των γονέων, θέτοντας έναν υψηλό δίκτυ με τον οποίο ο γονέας προσπαθεί να εξισορροπηθεί (Howe, 2005).

Οι πολιτισμικοί παράγοντες επηρεάζουν συνειδητά τις πρακτικές των γονέων καθώς η κακοποιητική συμπεριφορά διαμορφώνεται ανάλογα με τις πεποιθήσεις τις κάθε κοινωνίας. Σύμφωνα με δημοσκοπήσεις διαπιστώνεται ότι σε άλλες χώρες η σωματική κακοποίηση αποτελεί απαγορευτική γονική πρακτική και είναι παράνομη, ενώ στις ΗΠΑ, το 90% των ανθρώπων τείνουν να την χρησιμοποιούν. Επιπλέον, σημαντικός παράγοντας για την συναισθηματική κακοποίηση των παιδιών είναι για το αν υπήρξαν και οι ίδιοι θύματα κακοποίησης από τους γονείς τους ή κάποιον φορέα αγωγής. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται η θεωρία του φαύλου κύκλου της βίας, σύμφωνα με την οποία οι γονείς που είχαν τραυματικές εμπειρίες κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιούν τις ίδιες τεχνικές διαπαιδαγώγησης, καθώς θεωρούν ότι αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να μάθει ένα παιδί. (Feldman, 2019 επιμ Μπεζεβέγκης).

Επιπλέον, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων είναι κάτι που μπορεί να επηρεάσει την ύπαρξη συναισθηματικής κακοποίησης από εκείνους (Cleaver & Unell & Aldgate, 2011). Σύμφωνα με μία έρευνα που διεξήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο, εξετάστηκε κατά πόσο η συνθήκες φτώχειας μπορούν να επηρεάσουν την ύπαρξη παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης. Βρέθηκε συσχέτιση με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και την κατάσταση φτώχειας που μπορεί να έχουν βιώσει είτε από μικρή ηλικία, είτε και ως ενήλικες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η κακοποίηση και η παραμέληση σε συνδυασμό με την ύπαρξη χαμηλού μορφωτικού επιπέδου ως παράγοντα, επηρεάζει την ύπαρξη κακοποιητικού περιβάλλοντος αρνητικά (Bywaters et al, 2016).

Επομένως, οι οικονομικοί παράγοντες επηρεάζουν τους γονείς καθώς οι συνθήκες φτώχειας όταν προκαλούν αυξημένο άγχος, επηρεάζουν την συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά, όπως επίσης και η οικογενειακή κατάσταση που βιώνουν, το αν υπάρχουν συζυγικές ρήξεις δηλαδή ή είναι διεξυγμένοι αλλά και το αν πάσχουν από κάποια μορφής ψυχολογικής διαταραχής (Bywaters et al. 2016). Επιπλέον, το φύλο του γονέα και γενικότερα τα στατιστικά του στοιχεία, δηλαδή η ηλικία όπως και η εθνότητα, επηρεάζουν τις πεποιθήσεις καθώς μπορεί να είναι προκατειλημμένες (Winton όπως αναφ. Trevino, 2018).

2.6. Παράγοντες που επηρεάζουν την συναισθηματική κακοποίηση από φορείς προσχολικής αγωγής

Η ύπαρξη εκπαιδευτικής διαδικασίας, έχει πολλά θετικά αποτελέσματα στην ζωή των παιδιών, καθώς μέσα από τους παιδικούς σταθμούς δέχονται ερεθίσματα τα οποία τα βοηθάνε να ενταχθούν στην κοινωνία και να γίνουν υγιής πολίτες. Υψηλής ποιότητας πρώιμης εκπαίδευσης επιφέρει πολλά θετικά αποτελέσματα στα παιδιά, σε γνωστικό, κοινωνικό και γλωσσικό επίπεδο, σε αντίθεση με την χαμηλής ποιότητας εκπαίδευση η οποία είτε δεν επηρεάζει καθόλου τα παιδιά, είτε τα επηρεάζει αρνητικά (Melhuish et al. 2014).

Είναι λοιπόν γνωστό ότι η πρώιμες αλληλεπιδράσεις των παιδιών με τους φορείς αγωγής είναι ιδιαίτερα σημαντικές καθώς τα παιδιά αυτά λαμβάνονται σε μία ευαίσθητη ηλικία στην οποία είναι απαραίτητο να λαμβάνονται θετικά συναισθήματα. Όπως και με τους γονείς, έτσι και οι εκπαιδευτικοί έχουν εξίσου καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των παιδιών.

Η προσχολική αγωγή λειτουργεί ως βοηθητική για το παιδί το οποίο βιώνει ένα κακοποιητικό περιβάλλον στο σπίτι του (Ellenbogen et al, 2014). Τέλος, η διαμάχες μεταξύ παιδιού και δασκάλου, είναι πιο πιθανό να οδηγήσει σε κακοποιητική συμπεριφορά τον παιδιών ως προς τους άλλους (externalizing behavior) [Silver et al. 2010].

Εφόσον έγινε κατανοητή η επιρροή της πρώιμης παιδικής εκπαίδευσης, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι τα παιδιά μπορεί να βιώνουν συναισθηματική κακοποίηση και από τους φορείς του παιδικού σταθμού. Η λεγόμενη «καρέκλα της σκέψης» που υπάρχει πλέον σε όλα τα μέρη του παιδικού σταθμού έχουν ως αποτέλεσμα την συναισθηματική κακοποίηση του παιδιού, καθώς είναι υποχρεωμένο να παραμείνει στην θέση του χωρίς αν του έχει εξηγηθεί ο λόγος. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν διεξαχθεί, στην Κίνα τα παιδιά είχαν υποστεί συναισθηματική κακοποίηση από τους εκπαιδευτικούς μέσα από συνεχή κριτική και αμφισβήτηση τους. Οι παιδαγωγοί αυτοί προσπαθούσαν να ελέγξουν τα παιδιά μέσα από φυσική βία, προβαίνοντας μορφές κακοποίησης, την συναισθηματική, την σωματική. Η έρευνα έδειξε ότι οι παιδαγωγοί αυτοί ήταν μικροί και ο λόγος που είχαν τέτοιες πρακτικές ήταν από απειρία. Επίσης, φάνηκε και στην συγκεκριμένη έρευνα η χρήση της καρέκλας της σκέψης, η οποία χρησιμοποιείται και στον ελλαδικό χώρο (Huang et al. 2022). Σε έρευνα που διεξάχθηκε στην Αυστραλία σε παιδιά γυμνασίου με λυκείου (μ.ο. ηλικίας 15,2 ετών), φάνηκε ότι κακοποίηση ήταν κυρίως λεκτική και όχι τόσο σωματική από τους εκπαιδευτικούς, πράγμα που οδηγούσε σε χαμηλές σχολικές επιδόσεις και σε εγκατάλειψη του σχολείου, όπως επίσης και σε μακροχρόνιες επιπτώσεις, για παράδειγμα χρήση ουσιών, εθισμός σε χαρτοπαίγνια κ.α. (Dr. Delfabbro et al. 2010). Τέλος, σε έρευνα του Pottinger και συνεργατών (2008), φοιτητές σε πανεπιστήμιο της Τζαμάικας ζητήθηκε να θυμηθούν τα παιδικά τους χρόνια για το αν είχαν βιώσει κάποια μορφή κακοποίησης στο δημοτικό ή γυμνάσιο ή λύκειο. Οι μορφές που ήταν πιο συνήθεις ήταν η λεκτική βία (κατά συνέπεια οδηγεί σύμφωνα με βιβλιογραφία σε συναισθηματική κακοποίηση), η κλοπή και η φυσική βία. Οι συνέπειες αυτών των κακοποιητικών συμπεριφορών, όταν προέρχονταν από τους εκπαιδευτικούς, οδηγούσαν σε αντιπολιτευτικές συμπεριφορές, σε έλλειψη εμπιστοσύνης και κατάθλιψη. Επομένως, οι παιδαγωγικές αυτές πρακτικές είναι προφανές πως δημιουργούν ένα αρνητικό περιβάλλον για την απόκτηση ασφαλούς δεσμού με το παιδί, καθώς δεν μαθαίνει να ανοίγεται λόγω της επίκρισης του περιβάλλοντος του.

Υπάρχουν, ωστόσο, και κάποιοι παράγοντες οι οποίοι οδηγούν σε χαμηλού επιπέδου γονικές πρακτικές, επηρεάζοντας έτσι τα ερεθίσματα που δίνουν στα παιδιά. Η συναισθηματική κατάσταση των παιδαγωγών επηρεάζει το παιδαγωγικό τους έργο καθώς και οι ίδιοι μπορεί να βρίσκονται σε στρεσογόνες συνθήκες εργασίας και να μην ανταπεξέρχονται στο καθήκον τους, όπως το επιθυμούν. Το εργασιακό τους περιβάλλον, είναι πολύ πιθανό να έχει επιπτώσεις στην συναισθηματική κατάσταση των εκπαιδευτών. Ένας άλλος παράγοντας είναι η εργασιακές σχέσεις, για παράδειγμα σε έρευνα του Cassidy (2011) έδειξε ότι οι εκπαιδευτική που είχαν βιώσει συναδελφική απώλεια, είχαν περισσότερο στρες καθώς ένιωθαν ότι ήταν μόνοι τους και πιέζονταν. Επιπλέον, το αν οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν ικανοποίηση από το επάγγελμα τους παίζει σημαντικό ρόλο. Τέλος, η ψυχολογική και συναισθηματική κατάσταση του εκπαιδευτικού επηρεάζει το έργο τους. Το ανταγωνιστικό περιβάλλον είναι ένας παράγοντας που επιδρά αρνητικά στην συναισθηματική κατάσταση του εργαζομένου.

Συμπερασματικά, οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν πολύ σημαντικό ρόλο για την εκπαίδευση των παιδιών, και συγκεκριμένα στην πρώιμη παιδική ηλικία, καθώς αποτελεί ένα σημαντικό στάδιο για τις μετέπειτα εμπειρίες του παιδιού. Επομένως, τίθεται ιδιαίτερη σημασία στις θετικές εμπειρίες που τους παρέχει ο παιδαγωγός, με αποτέλεσμα αν τα ερεθίσματα αυτά είναι αρνητικά, να έχουν και αρνητικές επιπτώσεις.

2.7. Έρευνες για την συναισθηματική κακοποίηση των παιδιών από φορείς του παιδικού σταθμού και σχέση με τις γονικές πρακτικές στο εξωτερικό και στον ελλαδικό χώρο

Σε γενικές γραμμές οι έρευνες που μελετούν το συγκεκριμένο θέμα είναι ελάχιστες. Η πρώτη έρευνα που μελέτησε την συναισθηματική κακοποίηση σε σχολεία στις ΗΠΑ των Hyman & Cohen & Mahon (2003), ήταν οι πρώτοι που έφεραν στο προσκήνιο την ύπαρξη της από φορείς του σχολείου, αλλά και συμμαθητές τους. Οι επιπτώσεις της κακοποίησης αυτής, φέρουν σοβαρές επιπτώσεις σε ακαδημαϊκό, συναισθηματικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο. Η έρευνα αυτή ήταν μία μελέτη περίπτωσης πάνω στον John (ψεύτικο όνομα), ο οποίος ήταν θύμα bullying (μορφή συναισθηματικής αλλά και σωματικής κακοποίησης). Η μελέτη αυτή ξεκίνησε με το περιστατικό του αυτοτραυματισμού του. Έπειτα από έρευνα έγινε φανερή η αιτία αυτής της συμπεριφοράς του. Οι καθηγητές του συγκεκριμένου σχολείου δεν βοηθούσαν στο να αποδράσει από το κακοποιητικό περιβάλλον και να μένουν αμέτοχοι. Έπειτα από αξιολόγηση του διευθυντή του σχολείου, έγινε κατανοητό ότι χρήζει ψυχολογικής βοήθειας, και επικοινωνίας με την οικογένεια. Είναι λογικό το παιδί αυτό, το οποίο βρισκόταν στο Λύκειο, περιβαλλόταν από αρκετό θυμό, κατάθλιψη αλλά και κοινωνικό αποκλεισμό. Οι ερευνητές μελέτησαν τον βαθμό της συναισθηματικής κακοποίησής και πρότειναν θεραπευτική αγωγή για να τον βοηθήσουν.

Ωστόσο, μία συγκεκριμένη έρευνα είναι πιο κοντά στο τί μελετά και η παρούσα έρευνα. Αφορά, λοιπόν, την ευαισθητοποίηση των γονέων στην συναισθηματική κακοποίηση που βιώνουν τα παιδιά τους από τους φορείς προσχολική της Κατζίγιάννη Γεωργίας (2022), η οποία μελέτησε τα γονικά στιλ και ποιες οι επιπτώσεις της στην κατανόηση της συναισθηματικής κακοποίησης. Τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης έρευνας ήταν διαφορετική ανά φύλο, καθώς οι πατέρες πίστευαν την συναισθηματική κακοποίηση να βασίζεται στις φωνές της παιδαγωγού σε κάποιο λάθος του παιδιού, ενώ οι μητέρες θεώρησαν συναισθηματική κακοποίηση την μη παροχή της απαραίτητης φροντίδας όταν αυτή επιζητάται από τα παιδιά. Τέλος, βρέθηκε θετική συσχέτιση του αυταρχικού γονικού στιλ και αρνητική του υποστηρικτικού, καθώς οι γονείς επέδειξαν συναισθηματική ανοχή της συναισθηματικής κακοποίησης των παιδιών τους.

3. Σκοπός και στόχοι έρευνας

Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό να μελετήσει, την κατανόηση του φαινομένου της συναισθηματικής κακοποίησης από φορείς του παιδικού σταθμού, και πώς οι γονικές πρακτικές που χρησιμοποιούν οι ίδιοι μπορεί να την αντιληφθούν. Αναλυτικότερα, στόχος της έρευνας είναι η κατανόηση μίας πιο ευρείας γκάμας παιδαγωγικών πρακτικών και στιλ του γονέα, όπως χωρίζονται από το Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ)[Verhoeven et al. 2016], και ανάλογα τον τύπο που προκύψει να μπορεί να ερμηνευθεί το πως επηρεάζεται η άποψη του περί την συναισθηματική κακοποίηση των παιδιών τους από φορείς του παιδικού σταθμού στην Ελλάδα.

4. Ερευνητικά ερωτήματα

Με βάση την βιβλιογραφική ανασκόπηση, προκύπτουν τα παρακάτω ερωτήματα,

1. Ποια είναι η σχέση των γονικών πρακτικών με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς;
2. Υπάρχουν διαφορές στην αντίληψη της συναισθηματικής κακομεταχείρισης σε σχέση με το επίπεδο μόρφωσης των γονέων;
3. Ποια η σχέση της ηλικίας του γονέα με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης των παιδιών;

5. Μεθοδολογία έρευνας

5.1. Ερευνητική Μέθοδος

Προκειμένου να επιτευχθεί η συλλογή δεδομένων στην παρούσα έρευνα έγινε επιλογή ποσοτικής μεθόδου με αποτέλεσμα να μπορέσουν να συλλεχθεί ένα ευρύ δείγμα. Συγκεκριμένα, το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν το ερωτηματολόγιο. Το συγκεκριμένο εργαλείο αποτελείται από πολλές ερωτήσεις που έχουν μία δομή, και χρησιμεύει καθώς είναι ένα εργαλείο το οποίο δεν απαιτεί επαφή με τον συμμετέχοντα και μπορεί να γίνει συλλογή πολλών διαφορετικών δεδομένων από διάφορα μέρη της Ελλάδας. Επιπλέον, είναι ένα εργαλείο το οποίο προσφέρει εγκυρότητα και αξιοπιστία στα δεδομένα που προσφέρει.

5.2. Δείγμα

Ο αριθμός του δείγματος ανέρχεται στους 171, από τους οποίους οι 166 ήταν γυναίκες και οι 5 ήταν άντρες, οι οποίοι είχαν παιδιά ηλικίας από 2 μηνών έως 4 χρονών, τις ηλικίες δηλαδή παιδιών του παιδικού σταθμού, και ήταν κάτοικοι της Ελλάδας. Το ερωτηματολόγιο δόθηκε μέσα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι λόγοι επιλογής του δείγματος προέκυψαν από την ανάγκη να ληφθεί δείγμα από διάφορες περιοχές τις Ελλάδας, για να μπορέσουν να κατανοηθούν όσο γίνεται καλύτερα οι γονικές πρακτικές που χρησιμοποιούν οι γονείς στα παιδιά τους, και σύμφωνα με τα δεδομένα αυτά να μπορέσει να βγει το συμπέρασμα για το αν αυτές επηρεάζουν την αντίληψη τους για την συναισθηματική κακοποίηση που βιώνουν τα παιδιά από φορείς του παιδικού. Τέλος, μέσα σε αυτά τα δεδομένα υπήρξε διαγραφή ορισμένων από αυτών, καθώς οι γονείς δεν πληρούσαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την συμμετοχή τους στην έρευνα διότι η ηλικία των παιδιών τους ήταν μεγαλύτερη από αυτή των ζητούμενων ηλικιών.

5.3. Ερευνητικό υλικό- εργαλείο

Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα ήταν τρία. Πρώτο ήταν το ερωτηματολόγιο των δημογραφικών δεδομένων όπου ερωτήθηκαν οι γονείς το φύλλο τους, την ηλικία τους, την οικογενειακή τους κατάσταση, των αριθμό των παιδιών τους όπως και την ηλικία τους, την εθνικότητα και τέλος το επίπεδο εκπαίδευσης τους.

5.3.1. Ερωτηματολόγιο Συναισθηματικής Κακομεταχείρισης από φορείς εκπαίδευσης

Για να ερευνηθεί εκτενώς η κατανόηση και η ευαισθητοποίηση των γονέων σχετικά με την συναισθηματική κακοποίηση που βιώνουν τα παιδιά από τους φορείς του παιδικού σταθμού χρησιμοποιήθηκε το επεξεργασμένο και τροποποιημένο ερωτηματολόγιο της Υποκλίμακας Συναισθηματικής Κακομεταχείρισης από την Κλίμακα Αποξένωσης των Μαθητών λόγω Ψυχικού Τραύματος (Psychological Maltreatment Subscale of the Student Alienation Trauma Scale, SATS). Το ερωτηματολόγιο τροποποιήθηκε προκειμένου να μπορέσουν να το απαντήσουν γονείς και όχι για μαθητές (καθώς ήταν αρχικά σχεδιασμένο για εκείνους)[όπως αναφ. από Κέφη, Α. *«Διερεύνηση της επίδρασης των γονικών τύπων στον συμπεριφορικό έλεγχο, την εξωστρέφεια και το αρνητικό θυμικό των παιδιών προσχολικής ηλικίας»*, 2020]. Χρησιμοποιήθηκε η Υποκλίμακα Συναισθηματικής Κακομεταχείρισης που διεξάχθηκε από τροποποιημένες ερωτήσεις της κλίμακας Αποξένωσης των Μαθητών λόγω Ψυχικού Τραύματος (Psychological Maltreatment Subscale of the Student Alienation Trauma Scale, SATS), με δείκτη αξιοπιστίας 0,72. Η μετάφραση της συγκεκριμένης κλίμακας στα ελληνικά έγινε από τις Νεάρχου και Στογιαννίδου (2011). Το ερωτηματολόγιο είναι διαβαθμισμένο σε 4 κλίμακες Likert, οι οποίες μετράνε τον βαθμό της συναισθηματικής κακοποίησης που λαμβάνουν τα παιδιά τους σε συγκεκριμένη συμπεριφορά των παιδαγωγών. Η κλίμακα χωρίζεται σε 1= δεν θεωρώ ότι οδηγεί.., 2= θεωρώ ότι οδηγεί.. όταν συμβαίνει 1 φορά, 3= θεωρώ ότι οδηγεί...όταν συμβαίνει 2-3 φορές, 4=θεωρώ ότι οδηγεί... όταν συμβαίνει 4 φορές και παραπάνω.

5.3.2. Ερωτηματολόγιο Γονικών Πρακτικών

Το τρίτο ερωτηματολόγιο της έρευνας αφορά τους τύπους των γονικών στιλ όπως ερευνώνται από το Ερωτηματολόγιο Γονικών Πρακτικών [Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ) (Verhoeven et. Al., 2016)]. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο αφορά γονείς με παιδιά και περιλαμβάνει 54 ερωτήσεις, οι οποίες χωρίζουν τις γονικές πρακτικές σε πέντε. Οι ερωτήσεις χωρίζονται ως εξής:

- ✓ Υποστήριξη (ερωτήσεις 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13), πχ. Ξέρω τι αισθάνεται ή τι χρειάζεται το παιδί μου.
- ✓ Ενίσχυση (ερωτήσεις 42,43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54), πχ. Παίρνω το παιδί μου έξω για να παίξει , να περπατήσει ή να κάνει ποδήλατο.
- ✓ Οργάνωση (14,15,17,18,19,20,21,23,28,31,35,40), πχ. Το παιδί μου φωνάζει δυνατά όταν το βάζω τιμωρία αφού έχει κάνει κάτι λάθος.
- ✓ Σκληρή πειθαρχία (ερωτήσεις 16,22,25,26,27,29,32,33,36,37,39,41,47), πχ. Δίνω χαστούκι στο παιδί μου όταν έχει κάνει λάθος.
- ✓ Θετική πειθαρχία (ερωτήσεις 24,30,34,38), πχ. Εξηγώ στο παιδί μου γιατί πρέπει να λάβει κάποια τιμωρία ή περιορισμό.

Οι ερωτήσεις είναι διαβαθμισμένες σε 6 κλίμακες Likert από το ένα έως το 6 (1= Ποτέ, 2= Σπάνια, 3= Αρκετά, 4= Πολύ, 5= Πάρα πολύ, 6=Πάντα), όπου οι γονείς το συμπληρώνουν σύμφωνα με τις δικές τους γονικές πρακτικές στα παιδιά τους, ανάλογα με το παιχνίδι μεταξύ τους, τα ερεθίσματα που προσφέρουν για την κοινωνική ζωή των παιδιών, τον τρόπο τιμωρίας τους, το αν είναι ελαστική και τέλος αν υποστηρίζουν τα επιτεύγματα τους.

5.4. Ερευνητική διαδικασία

Αρχικά, απαραίτητο να αναφερθεί ότι καθ' όλη την διεξαγωγή της έρευνας δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων των συμμετεχόντων, καθώς τους ήταν γνωστοί οι σκοποί της έρευνας και το δικαίωμα αποχώρησης τους σε οποιαδήποτε φάση της. Επιπλέον, ζητήθηκε η συγκατάθεση τους πριν ξεκινήσουν να συμπληρώνουν τα

ερωτηματολόγια της έρευνας, καθώς και γνωστοποιήθηκαν για το τι διαπραγματεύεται και τον τρόπο με τον οποίο θα γινόταν χρήση των απαντήσεων τους.

Πρωτίστως, τα ερωτηματολόγια αυτά δημιουργήθηκαν με την χρήση του Microsoft Forms. Πριν δημοσιευτεί, για να βεβαιωθεί πως όλα βαίνουν καλώς με το ερωτηματολόγιο, και είναι πλήρως κατανοητό ως προς τους σκοπούς του και την δομή των ερωτήσεων, έγινε μία πιλοτική διαδικασία συμπλήρωσης του. Έπειτα, προκειμένου να γνωστοποιηθεί σε ένα ευρύ κοινό για να επιτευχθούν οι στόχοι της έρευνας, το ερωτηματολόγιο κοινοποιήθηκε σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, επομένως δεν υπήρχε συγκεκριμένη δειγματοληψία.

Μετά την συλλογή των δεδομένων, ακολούθησε η ανάλυση τους μέσω της έγκυρης και αξιόπιστης εφαρμογής SPSS. Κατά την επεξεργασία αυτή κωδικοποιήθηκαν τα δεδομένα και έγινε έλεγχος ως προς την ορθότητα τους, δηλαδή αν οι απαντήσεις αυτές ήταν για παράδειγμα σωστές όσον αφορά την επιζητούμενη ηλικία των παιδιών. Επιπροσθέτως, προκειμένου τα δεδομένα να αναλυθούν έπρεπε να προκύψει μία επεξεργασία έτσι ώστε τα κατηγορικά για παράδειγμα δεδομένα να αριθμηθούν.

6. Αποτελέσματα

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιαστούν τα στοιχεία των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας, τα οποία είναι χωρισμένα σε υποκεφάλαια. Στο πρώτο υποκεφάλαιο (6.1) παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία, δηλαδή το φύλο, η ηλικία, η εθνικότητα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, καθώς και το πόσα παιδιά έχουν αλλά και οι ηλικίες αυτών.

Στο δεύτερο υποκεφάλαιο (6.2) θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της σχέσης των γονικών πρακτικών με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης στους παιδικούς σταθμούς. Στο τρίτο υποκεφάλαιο (6.3) θα προκύψει η ανάλυση της σχέσης του μορφωτικού των γονέων με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης και στο τέταρτο και τελευταίο υποκεφάλαιο (6.4) η σχέση της αντίληψης αυτής με την ηλικία.

6.1. Δημογραφικά στοιχεία γονέων

Το συνολικό δείγμα ανέρχεται στα 171 άτομα, από τα οποία οι 166 (97,1%) ήταν γυναίκες και οι 5 (2,7%) ήταν άντρες. Οι γονείς αυτοί είχαν παιδιά τα οποία πηγαίνουν σε παιδικό σταθμό, δηλαδή ηλικίες 2 μηνών έως 4 ετών. Ο μέσος όρος ηλικίας τους ήταν 33,67 ετών με τυπική απόκλιση 4,49 ενώ, ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών, ο οποίος έχει προκύψει με την καταμέτρηση ανά μήνες, είναι 33.4 μηνών (2,8 ετών) με τυπική απόκλιση 15.87. Παρακάτω, στον *Πίνακα 1* παρουσιάζονται λεπτομερώς τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος.

Πίνακας 1
Δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων

Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	N	%
<u>Φύλο</u>		
<i>Γυναίκα</i>	166	97.1
<i>Άντρας</i>	5	2.9
<u>Οικογενειακή Κατάσταση</u>		
<i>Έγγαμος / η</i>	166	97.1
<i>Άγαμος / η</i>	4	2.3
<i>Διαζευγμένος / η</i>	1	0.6
<u>Επίπεδο Εκπαίδευσης</u>		
<i>Απόφοιτος Λυκείου</i>	24	14
<i>Απόφοιτος ΑΕΙ / ΤΕΙ</i>	85	49.7
<i>Μεταπτυχιακές Σπουδές</i>	50	29.2
<i>Άλλο</i>	12	7.0
<u>Εθνικότητα</u>		
<i>Ελληνική</i>	169	99.4
<i>Ελληνο – Γερμανική</i>	1	0.6

Σύμφωνα με τον **Πίνακα 1** γίνεται αντιληπτό ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος αποτελείται από γυναίκες (97.1 %), και το υπόλοιπο 2,9 % είναι άντρες. Η Οικογενειακή κατάσταση των περισσότερων ερωτώντων ήταν Έγγαμη (97,1 %), υπήρχε όμως ένα μικρό ποσοστό Άγαμων (2,3 %) και ένα ακόμα μικρότερο διαζευγμένων (0,6 %). Στην συνέχεια, όπως φαίνεται από την στατιστική ανάλυση, οι περισσότεροι γονείς ήταν απόφοιτη κάποιας Ανώτατης σχολής ή Τεχνολογικού ιδρύματος (49.7%). Υπήρχε όμως υψηλό ποσοστό και στις Μεταπτυχιακές σπουδές (29.2 %), ένα μικρότερο ποσοστό στους απόφοιτους λυκείου (14 %) και τέλος κάποιοι γονείς οι οποίοι είχαν λάβει κάποια άλλη μορφή μόρφωσης (7%). Τέλος, οι γονείς ερωτήθηκαν την εθνικότητα τους οι οποία ήταν κατά βάση Ελληνική (98,8%). Ωστόσο, σημειώθηκε ένα μικρό ποσοστό από γονείς που είχαν Ελληνο-γερμανική (0,6%).

6.2. Συσχέτιση μεταξύ των γονικών πρακτικών και την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης από φορείς του παιδικού σταθμού

Προκειμένου να υπάρξει συσχέτιση μεταξύ των γονικών πρακτικών με την αντίληψη τους για την συναισθηματική κακοποίηση χρησιμοποιήθηκε η στατιστική μέθοδος συσχέτισης Pearson r . Παρακάτω ακολουθεί ο **Πίνακας 2** στον οποίο αναφέρονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Πίνακας 2

Συσχέτιση γονικών πρακτικών με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης από φορείς του παιδικού σταθμού.

Γονικά στιλ	Υποστήριξη		Ενίσχυση		Οργάνωση		Σκληρή Πειθαρχία		Θετική Πειθαρχία	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης	0,091	0,237	0,032	0,676	0,162	0,032	0,141	0,067	0,087	0,258

$p < 0,05$

Σύμφωνα με τον **Πίνακα 2**, Παρατηρείται στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ με το γονικό στιλ της οργάνωσης ($p = 0,032$). Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η τιμή του συντελεστή συσχέτισης $r = 0,162$ υποδεικνύει ότι η συνάφεια είναι ασθενής επομένως το εύρημα δεν καθίσταται δυνατό να ερμηνευθεί. Δεν παρατηρούνται άλλες σημαντικές συσχετίσεις, εκτός από την σκληρή πειθαρχία ($p = 0,067$), η οποία ήταν κοντά σε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

6.3. F- Test ανάλυση με one way-ANOVA διαφορών ανάμεσα στην αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων

Για να διερευνηθεί η διαφορά ανάμεσα στο κάθε μορφωτικό επίπεδο και τις αντιλήψεις του γονέα ως προς την συναισθηματική κακοποίηση, χρησιμοποιήθηκε στατιστική ανάλυση με την μέθοδο one-way ANOVA. Στην συγκεκριμένη περίπτωση αναλύθηκε μία ανεξάρτητη μεταβλητή με τέσσερις βαθμίδες μορφωτικών επιπέδων (Απόφοιτοι Λυκείου, Απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, Απόφοιτοι Μεταπτυχιακών σπουδών και τέλος απόφοιτοι άλλων σπουδών). Στον **Πίνακα 3**, παρουσιάζεται η ανάλυση των δεδομένων που συγκρίθηκαν.

Πίνακας 3

Σύγκριση διαφορών αντίληψης συναισθηματικής κακοποίησης με μορφωτικών επιπέδων.

Μεταβλητές	Απόφοιτοι Λυκείου N: 24		Απόφοιτοι ΑΕΙ / ΤΕΙ N: 85		Μεταπτυχιακές Σπουδές N: 50		Άλλο N: 12		F - Test	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης	33,50	3,464	34,29	4,097	34,06	4,578	35,42	4,100	,600	,616

p<0,05

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα δεν παρατηρούνται σημαντικά αποτελέσματα ως προς την σχέση του μορφωτικού επιπέδου με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης (*F* = ,600, *p* = ,616).

6.4. Συσχέτιση ηλικίας γονέα με την αντίληψη του για την συναισθηματική κακοποίηση με την μέθοδο Pearson r

Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα για το αν η ηλικία του γονέα μπορεί να επηρεάσει τελικά την αντίληψη των γονέων για την συναισθηματική κακοποίηση που μπορεί να βιώνουν τα παιδιά τους από φορείς του παιδικού σταθμού, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος Pearson r, όπως και παραπάνω για την συσχέτιση των δύο μεταβλητών. Τα αποτελέσματα αυτής της σύγκρισης παρουσιάζονται στον **Πίνακα 4**.

Πίνακας 4

Συσχέτιση μεταβλητών ηλικίας και αντίληψης των γονέων.

Ηλικία Γονέων	Αντίληψη συναισθηματικής κακοποίησης	
	<i>r</i>	<i>p</i>
Μ.Ο Ηλικία Γονέων = 35,67	0,053	0,495

p<0,05

Η παραπάνω συσχέτιση με την μέθοδο Pearson r μας φανερώνει ότι δεν υπάρχει κάποια επίδραση της ηλικίας των γονέων στην αντίληψή τους για την συναισθηματική κακοποίηση από φορείς του παιδικού σταθμού (*p*=,495 & *r*=,053).

7. Συζήτηση αποτελεσμάτων

Το θέμα της συγκεκριμένης έρευνας αφορά στην αντίληψη των γονέων σχετικά με την συναισθηματική κακοποίηση που πιθανόν να βιώνουν τα παιδιά τους από φορείς του παιδικού σταθμού και πώς αυτή επηρεάζεται από τις πρακτικές τους. Σύμφωνα, επομένως, με τα αποτελέσματα της έρευνας, έγινε κατανοητό ότι η αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης δεν σχετίζεται κάπως με τις πρακτικές των γονέων. Λαμβάνοντας υπόψιν την βιβλιογραφική ανασκόπηση, είναι φανερό ότι οι πρακτικές των γονέων επηρεάζουν κατά βάση την καθημερινότητα του παιδιού και τον τρόπο ανατροφής του, όπως επίσης και την ψυχική τους κατάσταση (Glaser, 2011). Μέσα, ωστόσο, από τα αποτελέσματα της έρευνας, δεν φάνηκε κάποια επιρροή στις αντιλήψεις τους όσον αφορά το περιβάλλον που βιώνουν τα παιδιά τους στον παιδικό σταθμό. Συνήθως, αφορά στον τύπο των γονικών πρακτικών που χρησιμοποιούν και οι ίδιοι, καθώς, ανάλογα την συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά, επιδρούν και οι ίδιοι - είτε θετικά είτε αρνητικά - στον ψυχισμό του παιδιού (Wilmshurst, 2021 επιμ. Μπεζεβέγκης). Συνεχίζοντας την συζήτηση περί αποτελεσμάτων, δεν βρέθηκε κάποια σημαντική συσχέτιση και στην επίδραση που μπορεί να υπάρχει ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο των γονέων και στην αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την βιβλιογραφική ανασκόπηση, καθώς τα παιδιά τα οποία μεγαλώνουν με γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, είναι πιο πιθανό να υποστούν και τα ίδια κάποια μορφή κακοποίησης σε συνδυασμό με συνθήκες φτώχειας (Bywaters et al. 2016). Τέλος, με βάση το τελευταίο ερώτημα, δεν βρέθηκε κάποια συσχέτιση όσον αφορά την ηλικία του γονέα και το πώς εκείνη μπορεί να επηρεάσει τελικά την αντίληψη αυτή.

Εμβαθύνοντας, λοιπόν, παραπάνω στην μελέτη των ερευνητικών ερωτημάτων, γίνεται αντιληπτό ότι η ύπαρξη συναισθηματικής κακοποίησης δεν φαίνεται να αναγνωρίζεται από τους γονείς λαμβάνοντας ως λόγους τους παραπάνω παράγοντες. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την διαδικασία της έρευνας, έγινε μελέτη πέντε διαφορετικών γονικών στιλ (υποστήριξης, ενίσχυσης, οργάνωσης, σκληρής πειθαρχίας και θετικής πειθαρχίας). Σε κανένα από τα παραπάνω στιλ δεν υπήρχε κάποιο σημαντικό αποτέλεσμα από την ανάλυση των δεδομένων. Με βάση την βιβλιογραφική ανασκόπηση που έχει προκύψει, φαίνεται να υπάρχει αντίθεση ανάμεσα στα αποτελέσματα της έρευνας και της βιβλιογραφίας. Με βάση την έρευνα της Κατσιγιάννη Γεωργίας (2022), βρέθηκε να υπάρχει συσχέτιση του αυταρχικού στιλ με την

ευαισθητοποίηση των γονέων για την συναισθηματική κακοποίηση. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την παρούσα έρευνα, η οποία, ενώ μελέτησε παραπάνω γονικά στιλ, δεν βρήκε συσχέτιση σε κανένα από αυτά. Η αντίθεση αυτή μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι ίσως οι γονείς να μην είχαν αντιληφθεί και οι ίδιοι κάποια μορφή κακοποίησης από τους συγκεκριμένους φορείς που τα παιδιά τους φοιτούσαν, επομένως να μην αφορά τις πρακτικές, αλλά συγκεκριμένα την αντίληψη. Επιπλέον, μπορεί εν τέλη οι συγκεκριμένες πρακτικές να μην προσέφεραν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την αντίληψη, καθώς ήταν διαφορετικές σε σχέση με την προηγούμενη έρευνα.

Μελετώντας το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, δεν φάνηκε κάποια συσχέτιση ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο του γονέα και στην αντίληψή του για την συναισθηματική κακοποίηση. Παρόλο που δεν βρέθηκαν έρευνες που να συσχετίζουν το μορφωτικό επίπεδο με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης, σύμφωνα με τον Bywaters και συνεργάτες (2016), γίνεται αντιληπτό ότι τελικά το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζει οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης. Δεν υπήρχε, όμως, ακόμα κάποια έρευνα που να μελετάει συγκεκριμένα την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης των γονέων με βάση το μορφωτικό τους επίπεδο. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι η αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης δεν σχετίζεται με το μορφωτικό επίπεδο του γονέα, πράγμα που έρχεται σε αντίθεση με την βιβλιογραφική ανασκόπηση που αναφέρεται παραπάνω. Επομένως, μπορεί γενικότερα να μην υπάρχει σε γενικά πλαίσια κάποια συσχέτιση με το μορφωτικό επίπεδο και την συναισθηματική κακοποίηση. Ωστόσο, αν είχαμε γονείς χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου, τα αποτελέσματα μπορεί να διέφεραν. Τέλος, θα μπορούσαν να γίνουν μελέτες, όχι όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, αλλά την οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Σύμφωνα με έρευνες, οι γονείς που βιώνουν συνθήκες ένδειας τείνουν να έχουν αυξημένο άγχος και να επηρεάζεται η συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά, πράγμα που έχει ως ακολουθία την αρνητική επιρροή στις γονικές πρακτικές που ακολουθούν (Bywaters et al 2016).

Το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα αφορούσε στην επίδραση της ηλικίας των γονιών στην αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης από φορείς του παιδικού σταθμού και, ως αποτέλεσμα, δεν βρέθηκε κάποια συσχέτιση ανάμεσα στις δύο αυτές μεταβλητές. Ωστόσο, στην βιβλιογραφική ανασκόπηση φαίνεται να υπάρχει κάποια επίδραση της ηλικίας στις πεποιθήσεις του γονέα, όπως για παράδειγμα πεποιθήσεις που αφορούν το φύλο ή την εθνικότητα, καθώς

μπορεί να είναι πιο πεπαλαιωμένες (Winton όπως αναφ. Trevino, 2018). Αυτό υφίσταται λαμβάνοντας υπόψιν ότι αν ένας γονέας μπορεί να έχει μεγαλώσει με διαφορετικά πρότυπα και να θεωρεί συνηθισμένη την κάθε μορφή κακοποίησης. Δεν μπορεί να αντιληφθεί την συναισθηματική κακοποίηση ως σημαντικό παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει την ψυχολογική κατάσταση του παιδιού, καθώς παλιότερα μεγάλωναν με διαφορετικό τρόπο, υπό πιο σκληρές συνθήκες. Ωστόσο, οι εποχές έχουν αλλάξει και δεν υπάρχει πλέον τόσο έντονα αυτή η προκατάληψη, τα συναισθήματα του παιδιού λαμβάνονται περισσότερο υπόψιν και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ίσως να μην υπάρχει αυτού του είδους η συσχέτιση στην παρούσα έρευνα, καθώς είναι πιο σύγχρονη.

7.1. Χρησιμότητα και πρωτοτυπία μελέτης

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας έρχονται σε αντίθεση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία καθώς φάνηκε ότι η αντίληψη για την συναισθηματική κακοποίηση δεν συνδέθηκε με τις γονικές πρακτικές, ούτε και με το μορφωτικό επίπεδο και την ηλικία του γονέα. Παρόλα αυτά, έγινε αντιληπτό ότι οι συγκεκριμένες γονικές πρακτικές δεν συσχετίζονται με την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης και μπορεί να μην επηρεάζουν γενικά. Επιπλέον, γίνεται κατανοητό ότι το μορφωτικό επίπεδο, όπως και οι ηλικία, δεν επιδρούν με κάποιο σημαντικό τρόπο στο θέμα της αντίληψης. Ωστόσο, η πρωτοτυπία της παρούσας έρευνας είναι σημαντική, καθώς δεν υπήρχαν πολλές έρευνες που να μελετούσαν το ίδιο θέμα τόσο στον ελλαδικό χώρο, όσο και στο εξωτερικό. Σε αντίθεση με τις ήδη υπάρχουσες, η συγκεκριμένη μελετάει παραπάνω γονικά στιλ, για παράδειγμα ερευνήθηκαν πέντε διαφορετικά γονικά στιλ αυτό της οργάνωσης, της υποστήριξης, της ενίσχυσης, της θετικής πειθαρχίας και της σκληρής πειθαρχίας, όπως επίσης και το αν σχετίζεται το επίπεδο και η ηλικία των γονέων με την αντίληψή τους για την συναισθηματική κακοποίηση από φορείς του παιδικού σταθμού. Λόγω των περιορισμένων μελετών που υπάρχουν στην βιβλιογραφία, η παρούσα εργασία αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης του θέματος.

7.2. Περιορισμοί έρευνας

Η μελέτη του παρόντος θέματος παρουσίασε αρκετούς περιορισμούς κατά την διάρκεια της, οι οποίες επηρέασαν την έρευνα. Αρχικά, έναν σημαντικό περιορισμό της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι έγινε διαδικτυακά. Το ερωτηματολόγιο που διαμοιράστηκε είχε ηλεκτρονική μορφή, από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αυτό αποτελεί έναν σημαντικό περιορισμό καθώς δεν διαθέτουν όλοι οι γονείς κάποιον λογαριασμό για να μπορέσουν να γνωστοποιηθούν την ύπαρξη της παρούσας έρευνας και να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Μπορεί ο συγκεκριμένος παράγοντας να αποτέλεσε αφορμή για το γεγονός ότι δεν υπήρχε αρκετό αντρικό δείγμα στην έρευνα, πράγμα που μπορεί να είχε οδηγήσει σε διαφορετικά αποτελέσματα και να έχουμε μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα και για τα δύο φύλλα. Τέλος, ένας περιορισμός που αντιμετώπισα όχι μόνο εγώ αλλά και προηγούμενη έρευνα της Κατζιγιάννη Γεωργίας (2022) ήταν το γεγονός ότι είναι ένα ευαίσθητο θέμα για να συμμετέχουν οι γονείς στο ερωτηματολόγιο, καθώς μελετάει μία μορφή κακοποίησης, επομένως να μην ήθελαν να ενταχθούν ως δείγμα στην έρευνα.

7.3. Μελλοντικές έρευνες

Η συγκεκριμένη έρευνα δεν είχε κάποια σημαντικά αποτελέσματα σε κανένα από τα τρία ερευνητικά της ερωτήματα, καθώς δεν βρέθηκε κάποια συσχέτιση ανάμεσα στις γονικές πρακτικές και την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης από τους γονείς, όπως ούτε ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο και την ηλικία. Οι μελλοντικές έρευνες που θα μπορούσαν να προκύψουν θα ήταν να μελετηθεί η αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης χρησιμοποιώντας κάποιον άλλον παράγοντα. Για παράδειγμα, να ληφθεί περισσότερο υπόψιν ο χρόνος που περνάνε οι γονείς μαζί με τα παιδιά τους, αν είναι αρκετός προκειμένου να αντιληφθούν παραπάνω το γεγονός της ύπαρξης συναισθηματικής κακοποίησης από φορείς του παιδικού σταθμού. Επιπλέον, σημαντικό είναι να ερευνηθεί και η εμπλοκή των γονέων στα δρώμενα του παιδικού σταθμού, καθώς, σύμφωνα με βιβλιογραφική ανασκόπηση, η γονική εμπλοκή επηρεάζει αρκετά και τις πρακτικές στο σπίτι, αλλά έρχεται και σε περισσότερη επαφή με το περιβάλλον του παιδιού (Γεωργίου, 2011).

8. Συμπέρασμα

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να την αντίληψη των γονέων για την συναισθηματική κακοποίηση των παιδιών τους από φορείς του παιδικού σταθμού και την σχέση της με τις γονικές πρακτικές τους. Η κακοποίηση γενικότερα ορίστηκε ως η βία που έχουν βιώσει τα παιδιά από κάποιο κοντινό άτομο της εμπιστοσύνης του, το οποίο του παρέχει φροντίδα ή αποτελεί μέλος της οικογένειας του (Παναγοπούπου, 2007). Πιο συγκεκριμένα όμως, η συναισθηματική κακοποίηση αφορούσε περισσότερο την δημιουργία ενός ανασφαλούς περιβάλλοντος από το πρόσωπο φροντίδας μέσα από απειλές προς το παιδί δημιουργώντας του το αίσθημα φόβου, γελοιοποίησης και δυσφήμισης (Krug, 2002 όπως αναφ. Wilmshurst, 2021).

Οι επιπτώσεις αυτής της μορφής κακοποίησης είναι σημαντικές καθώς οδηγούν σε ψυχοπαθολογία, όντας και η πιο συχνή μορφή σε συνδυασμό με την παραμέληση. Συγκεκριμένα, μέσα από την ύπαρξη της κακοποίησης αυτής είναι πιθανό να βλάψουν την ψυχική υγεία των παιδιών, καθώς οδηγούν σε κατάθλιψη και σε αυτοκτονικές τάσεις (Spinazzola et al 2014). Η πιο συχνή απόρροια από την συναισθηματική κακοποίηση οδηγεί σε μετατραυματικό στρες (PTSD) περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη κακοποίηση (Hoeboer, 2020). Τέλος, προκαλούνται βλάβες και στην εγκεφαλική ανάπτυξη του παιδιού, καθώς υπάρχει βλάβη στο μεταιχμιακό σύστημα από την υπερβολική διέγερση του αισθήματος του φόβου, δημιουργώντας προβλήματα στην μνήμη και στην ρύθμιση συναισθημάτων (Feldman, 2019 επιμ. Μπεζεβέγκης).

Σύμφωνα με βιβλιογραφική ανασκόπηση, οι παράγοντες που επηρεάζουν τις γονικές πρακτικές αφορούν το οικονομικό υπόβαθρο του γονέα, τις πολιτισμικές του πεποιθήσεις (Feldman, 2019 επιμ. Μπεζεβέγκης), τις προηγούμενες εμπειρίες του, την ηλικία (Winton όπως αναφ. Trevino, 2018) του και το μορφωτικό επίπεδο (Cleaver & Unell & Algate, 2011).

Στην παρούσα έρευνα έγινε προσπάθεια να μελετηθεί για το αν οι γονικές πρακτικές επηρεάζουν την αντίληψη για την συναισθηματική κακοποίηση από φορείς του παιδικού σταθμού. Φάνηκε πως δεν υπήρχε κάποια συσχέτιση με καμία από τις πρακτικές που μελετήθηκαν, σε αντίθεση με την έρευνα της Κατζίγιάννη Γεωργίας (2022), που είχε βρει συσχέτιση σε ένα γονικό στίλ.

Σε συνέχεια των ερευνητικών ερωτημάτων, μελετήθηκε και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και κατά πόσο αφορά την αντίληψη των γονέων. Βρέθηκε ότι δεν υπήρχε κάποια σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην αντίληψη της κακοποίησης με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Επιπλέον, μελετήθηκε και η ηλικία των γονέων, καθώς δεν υπήρχε κάποια μελέτη που να εξετάζει τον συγκεκριμένο παράγοντα.

Εν κατακλείδι, είναι κατανοητό ότι η συναισθηματική κακοποίηση αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για την ομαλή ανάπτυξη των παιδιών σε κοινωνικό, αναπτυξιακό και προσωπικό επίπεδο. Αξιοσημείωτο είναι επομένως, να μελετηθεί και να δοθεί παραπάνω βάση στον επιστημονικό τομέα, καθώς μπορεί να υπάρξει μελέτη σε κάποιον άλλον παράγοντα που μπορεί να επηρεάζει την αντίληψη της συναισθηματικής κακοποίησης. Για παράδειγμα το πόσο καιρό οι γονείς περνάνε χρόνο με τα παιδιά τους, και αν όντως υπάρχει κάποια συσχέτιση ανάμεσα σε αυτά τα δύο. Τέλος, ίσως αν ο γονέας εμπλεκόταν περισσότερο με τα δρώμενα του παιδικού σταθμού να είχε μία πιο συνολική εικόνα για το περιβάλλον του παιδικού σταθμού, άρα και μία καλύτερη αντίληψη για το αν υπάρχει συναισθηματική κακοποίηση από τους φορείς (Γεωργίου, 2011).

9. Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Γεωργίου, Σ.(2011). *Σχέση Σχολείου Οικογένειας και ανάπτυξη του παιδιού*. Εκδόσεις: Διάδραση.

Γεωργοπούλου, Ε & Σταΐκου, Α. (2018). Παιδική κακοποίηση.

Κατσιγάννη, Γ. (2022). Η ευαισθητοποίηση των γονέων σε ζητήματα συναισθηματικής κακοποίησης παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Κέφη, Α. (2020). Διερεύνηση της επίδρασης των γονικών τύπων στον συμπεριφορικό έλεγχο, την εξωστρέφεια και το αρνητικό θυμικό των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Παναγοπούλου, Π. (2007). Παιδική κακοποίηση. Αθήνα: Παρισιάνου ΑΕ.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Abdul Gafor, K., & Kurukkan, A. (2014). Construction and Validation of Scale of Parenting Style. *Online Submission*, 2(4), 315-323.

Bywaters, P., Bunting, L., Davidson, G., Hanratty, J., Mason, W., McCartan, C., & Steils, N. (2016). *The relationship between poverty, child abuse and neglect: An evidence review*. York: Joseph Rowntree Foundation.

Caspi, A. (1998). Personality development across the life course.

Cassidy, D. J., Lower, J. K., Kintner-Duffy, V. L., Hegde, A. V., & Shim, J. (2011). The day-to-day reality of teacher turnover in preschool classrooms: An analysis of classroom context and teacher, director, and parent perspectives. *Journal of Research in Childhood Education*, 25(1), 1-23.

Cleaver, H., & Unell, I. (2011). *Children's needs-parenting capacity: child abuse, parental mental illness, learning disability, substance misuse, and domestic violence*. The Stationery Office.

Conkbayir, M. & Pascal, C. (2019). *Εισαγωγή στις Κλασικές και σύγχρονες Προσεγγίσεις στην Προσχολική Αγωγή*. Εκδόσεις: Gutenberg (Αθήνα).

Cumming, T. (2017). Early childhood educators' well-being: An updated review of the literature. *Early Childhood Education Journal*, 45, 583-593.

Delfabbro, P., Winefield, T., Trainor, S., Dollard, M., Anderson, S., Metzger, J., & Hammarstrom, A. (2006). Peer and teacher bullying/victimization of South Australian secondary school students: Prevalence and psychosocial profiles. *British Journal of Educational Psychology*, 76(1), 71-90.

Dias, A., Sales, L., Hessen, D. J., & Kleber, R. J. (2015). Child maltreatment and psychological symptoms in a Portuguese adult community sample: the harmful effects of emotional abuse. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 24, 767-778.

Dvir, Y., Ford, J. D., Hill, M., & Frazier, J. A. (2014). Childhood maltreatment, emotional dysregulation, and psychiatric comorbidities. *Harvard review of psychiatry*, 22(3), 149.

Ellenbogen, S., Klein, B., & Wekerle, C. (2014). Early childhood education as a resilience intervention for maltreated children. *Early child development and care*, 184(9-10), 1364-1377.

Feldman, R (2019). *Αναπτυξιακή Ψυχολογία: Δια βίου προσέγγιση*. Εκδόσεις: Gutenberg.

Finkelhor, D., & Berliner, L. (1995). Research on the treatment of sexually abused children: A review and recommendations. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(11), 1408-1423.

Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment, physical abuse, and the burden of proof: Reply to Baumrind, Larzelere, and Cowan (2002), Holden (2002), and Parke (2002).

Glaser, D. (2011). How to deal with emotional abuse and neglect—Further development of a conceptual framework (FRAMEA). *Child abuse & neglect*, 35(10), 866-875.

Guiney, H., Caspi, A., Ambler, A., Belsky, J., Kokaua, J., Broadbent, J., ... & Poulton, R. (2022). Childhood sexual abuse and pervasive problems across multiple life domains: Findings from a five-decade study. *Development and psychopathology*, 1-17.

- Hale, R. (2008). Baumrind's parenting styles and their relationship to the parent developmental theory.
- Hoeboer, C., De Roos, C., van Son, G. E., Spinhoven, P., & Elzinga, B. (2021). The effect of parental emotional abuse on the severity and treatment of PTSD symptoms in children and adolescents. *Child abuse & neglect*, 111, 104775.
- Howe, D. (2005). *Child abuse and neglect: attachment, development and intervention*. Red Globe Press.
- Huang, G., Qiao, D. P., Lu, M., & Lian, T. T. (2022). How child abuse by kindergarten teachers (CAKT) happens in a Chinese context: Findings based on 35 cases of CAKT. *Children and youth services review*, 141, 106616.
- Hyman, I., Cohen, I., & Mahon, M. (2003). Student alienation syndrome: A paradigm for understanding the relation between school trauma and school violence. *The California School Psychologist*, 8, 73-86.
- Kazdin, A. E., & Benjet, C. (2003). Spanking children: Evidence and issues. *Current Directions in Psychological Science*, 12(3), 99-103.
- Lightfoot, C. & Cole, M. & Cole S.R. (2014). *Η Ανάπτυξη του Παιδιού*. Εκδόσεις: Gutenberg.
- Nemeroff, C. B. (2016). Paradise lost: the neurobiological and clinical consequences of child abuse and neglect. *Neuron*, 89(5), 892-909.
- O'Hagan, K. P. (1995). Emotional and psychological abuse: Problems of definition. *Child abuse & neglect*, 19(4), 449-461.
- Pottinger, A. M., & Stair, A. G. (2009). Bullying of students by teachers and peers and its effect on the psychological well-being of students in Jamaican schools. *Journal of school violence*, 8(4), 312-327.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.

- Shameli, L. (2022). Comparison of Fear of Compassion, Experiential Avoidance and Forgiveness in Girl Victims of Sexual Maltreatment and without Sexual Maltreatment in Childhood. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 20(3), 166-189.
- Silver, R. B., Measelle, J. R., Armstrong, J. M., & Essex, M. J. (2010). The impact of parents, child care providers, teachers, and peers on early externalizing trajectories. *Journal of school psychology*, 48(6), 555-583.
- Smetana, J. G. (2017). Current research on parenting styles, dimensions, and beliefs. *Current opinion in psychology*, 15, 19-25.
- Spinazzola, J., Hodgdon, H., Liang, L. J., Ford, J. D., Layne, C. M., Pynoos, R., ... & Kisiel, C. (2014). Unseen wounds: The contribution of psychological maltreatment to child and adolescent mental health and risk outcomes. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6(S1), S18.
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2004). The effective provision of pre-school education (EPPE) project technical paper 12: The final report-effective pre-school education.
- Treviño, A. J. (Ed.). (2018). *The Cambridge handbook of social problems (Vol. 1)*. Cambridge University Press.
- Wilmshurst, L. (2021). *Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία*. Εκδόσεις: Gutenberg.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγια έρευνας

Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην παρακάτω ενότητα καλείστε να δώσετε μερικές προσωπικές πληροφορίες.

Παρακαλώ σημειώστε με Χ ή συμπληρώστε την απάντησή σας όπου υπάρχουν διακεκομμένες τελείες.

Φύλο: Άνδρας Γυναίκα

Ηλικία:.....

Οικογενειακή κατάσταση:

Άγαμος/η

Έγγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Αριθμός παιδιών:

Ηλικία Παιδιών:.....

Εθνικότητα:

Επίπεδο εκπαίδευσης:

Απόφοιτος Γυμνασίου

Απόφοιτος Λυκείου

Απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ

Μεταπτυχιακές σπουδές

Β. ΓΟΝΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΪΗΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ.

9. Κατά την εκτίμησή σας, ποιες από τις παρακάτω συμπεριφορές, και όταν εμφανίζονται πόσο συχνά μες στη σχολική χρονιά, μπορούν να θεωρηθούν ως συναισθηματική κακοποίηση του παιδιού από τον/την Παιδαγωγό: (Επιλέξτε την κουκίδα που αντιπροσωπεύει περισσότερο την απάντησή σας). *

Δεν θεωρώ ότι αυτή η συμπεριφορά είναι συναισθηματική κακοποίηση του παιδιού.	Θεωρώ ότι αυτή η συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει σε συναισθηματική κακοποίηση του παιδιού, όταν συμβαίνει μία φορά.	Θεωρώ ότι αυτή η συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει σε συναισθηματική κακοποίηση του παιδιού, όταν συμβαίνει 2-3 φορές.	Θεωρώ ότι αυτή η συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει σε συναισθηματική κακοποίηση του παιδιού, όταν συμβαίνει 4 φορές και πάνω.
--	---	--	---

B.1. Ο/Η Παιδαγωγός βάζει το παιδί τιμωρία, όταν εκείνο δεν υπακούει σε έναν κανόνα

B.2. Ο/Η Παιδαγωγός προσβάλλει το παιδί μπροστά στους συμμαθητές του

B.3. Ο/Η Παιδαγωγός φωνάζει στο παιδί όταν εκείνο δεν υπακούει

B.4. Ο/Η
Παιδαγωγός
απειλεί το
παιδί ότι θα
το χτυπήσει

B.5. Ο/Η
Παιδαγωγός
κοροϊδεύει
το παιδί για
την εμφάνισή
του

B.6. Ο/Η
Παιδαγωγός
αγνοεί το
παιδί όταν
εκείνο του/
της ζητάει το
λόγο ή
απευθύνεται
σε αυτόν/ήν

B.7. Ο/Η
Παιδαγωγός
συστηματικά
επιλέγει το
παιδί
τελευταίο για
κάποια
δραστηριότη
τα

B.8. Ο/Η
Παιδαγωγός
απειλεί το
παιδί ότι θα
το βάλει
τιμωρία

B.9. Ο/Η
Παιδαγωγός
βάζει το
παιδί
τιμωρία
όταν κάνει
κάποιο
λάθος

B.10. Ο/Η
Παιδαγωγός
φωνάζει στο
παιδί, όταν
κάνει κάποιο
λάθος

B.11. Ο/Η
Παιδαγωγός
χτυπάει το
παιδί

B.12. Ο/Η
Παιδαγωγός
αποκλείει το
παιδί από
κάποια
δραστηριότη
τα (π.χ. δεν
του/της
επιτρέπει να
συμμετάσχει
σε ένα
παιχνίδι)

B.13. Ο/Η
Παιδαγωγός
δεν βοηθάει
το παιδί
όταν εκείνο
του/της
ζητάει
βοήθεια

B.14. Ο/Η
Παιδαγωγός
δεν
υποστηρίζει
το παιδί
συναισθημα
τικά (π.χ. δεν
το παρηγορεί
όταν
χτυπήσει)

B.15. Ο/Η
Παιδαγωγός
λέει άσχημα
πράγματα
για την
οικογένεια
του παιδιού

Γ. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΟΝΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ.

Παρακαλώ αναφέρεται πόσο συχνά δείχνετε την περιγραφόμενη συμπεριφορά (1= ποτέ έως 6= πάντα).

14. Συμπληρώστε τις παρακάτω ερωτήσεις σύμφωνα με τις γονικές πρακτικές που χρησιμοποιείτε στο παιδί/ια σας. (Επιλέξτε την κουκκίδα που αντιπροσωπεύει περισσότερο την απάντησή σας)
*

	Ποτέ	Σπάνια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Πάντα
Γ.1. Παρατηρώ ποτέ το παιδί μου είναι λυπημένο ή δεν αισθάνεται καλά	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Γ.2. Αγκαλιάζω, φιλάω, ή κρατάω το παιδί μου χωρίς ιδιαίτερο λόγο.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Γ.3. Όταν το παιδί μου περνά μια δύσκολη φάση, είμαι σε θέση να το βοηθήσω	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Γ.4. Λέω στο παιδί μου πόσο ευτυχισμένο/η με κάνει	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Γ.5. Ξέρω τι αισθάνεται ή τι χρειάζεται το παιδί μου	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Γ.6. Είμαι σε θέση να παρηγορήσω το παιδί μου όταν φοβάται

Γ.7. Ακούω τα συναισθήματα του παιδιού μου και τα καταλαβαίνω

Γ.8. Είμαι σε θέση να ηρεμήσω το παιδί μου όταν είναι οξύθυμο

Γ.9. Καταλαβαίνω γιατί το παιδί μου είναι φοβισμένο ή αναστατωμένο

Γ.10. Είμαι καλός/ή στο να τραβάω την προσοχή του παιδιού μου

Γ.11. Το παιδί μου και εγώ έχουμε ζεστές, προσωπικές στιγμές μαζί

Γ.12. Όταν το παιδί μου δεν αισθάνεται καλά, είμαι σε θέση να το παρηγορήσω

Γ.13.

Εκφράζω την αγάπη με το να αγκαλιάζω, να φιλάω και να κρατάω το παιδί μου.

Γ.14. Όταν νιώθω ανησυχία ή ένταση, τότε:
α) είμαι καταπάνω στο παιδί (το ζορίζω, το σκοτίζω είναι σχολαστικός/ή)

Γ.14. β) δεν είμαι πιο σχολαστικός/ή απ' ό τι συνήθως

Γ.15 Όταν το παιδί μου κάνει κάτι που δεν μου αρέσει, τότε: α) κάνω κάτι γι 'αυτό κάθε φορά που συμβαίνει

Γ.15.β) συχνά το αφήνω να περάσει

Γ.16. Όταν το παιδί μου παραφέρεται, τότε:
α) Υψώνω τη φωνή μου ή φωνάζω

Γ.16.β) μιλάω στο παιδί μου ήρεμα

	Πότε	Σπάνια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Πάντα
<p>Γ.17. Όταν το παιδί μου δεν κάνει αυτό που ζητάω, τότε: <u>α) συχνά το αφήνω να περάσει ή καταλήγω να το κάνω εγώ</u></p>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Γ.17. β) <u>παίρνω κάποια άλλη δράση</u></p>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Γ.18. Όταν υπάρχει πρόβλημα με το παιδί μου, τότε: <u>α) τα προβλήματα συσσωρεύονται και κάνω πράγματα που δεν τα εννοώ</u></p>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Γ.18. β) <u>τα πράγματα δεν βγαίνουν εκτός ελέγχου</u></p>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Γ.19. Όταν πραγματοποιώ μια δίκαιη απειλή ή προειδοποίηση, τότε: <u>α) συχνά δεν την πραγματοποιώ</u></p>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Γ.19. β) <u>κάνω πάντα αυτό που είπα</u></p>	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Γ.20. Όταν το παιδί μου δεν συμπεριφέρεται σωστά, τότε: g) το χειρίζομαι δίχως να αναστατώνω μαι

Γ.20. β) εξαργίζομαι τόσο ή θυμώνω τόσο που το παιδί μου μπορεί να αντιληφθεί την αναστάτωση μου

Γ.21. Όταν λέω ότι το παιδί μου δεν μπορεί να κάνει κάτι, τότε: g) αφήνω το παιδί μου να το κάνει έτσι κι αλλιώς

Γ.21. β) επιμένω σε αυτό που είπα

Γ.22. Όταν το παιδί μου κάνει κάτι που δεν μου αρέσει, το προσβάλλω.

Γ.23. Όταν το παιδί μου είναι αναστατωμένο όταν του λέω "όχι", τότε: g) κάνω πίσω και ενδίδω

Γ.23.β)

επιμένω σε
αυτό που
είπα.

Γ.24. Εξηγώ
στο παιδί
μου γιατί
πρέπει να
ακολουθούντ
αι ορισμένοι
κανόνες

Γ.25. Όταν το
παιδί μου
παρακούει,
θυμώνω και
υψώνω τη
φωνή μου.

Γ.26. Λέω στο
παιδί μου ότι
θα πρέπει να
ντρέπεται
όταν
συμπεριφέρε
ται λάθος.

Γ.27. Δίνω
χαστούκι στο
παιδί μου
όταν έχει
κάνει κάτι
λάθος

Γ.28. Όταν το
παιδί μου
παρεκτρέπेत
αι, το βγάζω
νωρίς από
την τιμωρία

Γ.29. Όταν το
παιδί μου
κάνει κάτι
που δεν μου
αρέσει, εγώ
προσποιούμ
αι ότι (το
παιδί) δεν
υπάρχει

Γ.30. Εξηγώ
στο παιδί
μου γιατί
πρέπει να
λάβει κάποια
τιμωρία ή
περιορισμό

Γ.31. Συμβαί-
νει το παιδί
μου να μην
τιμωρείται
όταν έχει
κάνει κάτι
λάθος,

Γ.32. Όταν το
παιδί μου
παρεκτρέπε-
ται θυμώνω
και το
αρπάζω.

Γ.33. Κάνω
το παιδί μου
να
αισθάνεται
ένοχο όταν
δεν
ανταποκρίνε-
ται στις
προσδοκίες
μου

Γ.34.
Συγχαίρω ή
αγκαλιάζω
το παιδί μου
όταν κάνει
κάτι καλά

Γ.35. Το παιδί
μου μου
φωνάζει
δυνατά όταν
το βάζω
τιμωρία
αφού έχει
κάνει κάτι
λάθος

Γ.36. Όταν το
παιδί μου
κλαψουρίζει,
θυμώνω και
υψώνω τη
φωνή μου.

Γ.37. Όταν το παιδί μου κάνει κάτι που δεν μου αρέσει, δεν του μιλάω μέχρι να συμπεριφερθεί καλύτερα.

Γ.38. Εξηγώ στο παιδί μου τις συνέπειες της συμπεριφοράς του

Γ.39. Δέρνω το παιδί μου όταν κλαψουρίζει.

Γ.40. Η τιμωρία που δίνω στο παιδί μου εξαρτάται από τη διάθεσή μου

Γ.41. Επικρίνω το παιδί μου όταν δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες μου

Γ.42. Λέω στο παιδί μου ιστορίες ή του διαβάζω βιβλία.

Γ.43. Τραγουδάω και χορεύω με το παιδί μου ή ακούω μουσική μαζί του.

Γ.44. Παίρνω το παιδί μου έξω για να παίξει να περπατήσει, ή να κάνει ποδήλατο

Γ.45. Ενθαρρύνω το παιδί μου να παίξει μόνο του και να εξερευνήσει το περιβάλλον του

Γ.46. Αφήνω τακτικά το παιδί μου να παίξει με άλλα παιδιά

Γ.47. Αφήνω τακτικά το παιδί μου να παίξει με ενήλικες εκτός από τους γονείς του

Γ.48. Εμπλέκω το παιδί μου σε καθημερινές δραστηριότητες όπως το μαγείρεμα, η φροντίδα κατοικίδιων ζώων ή το πότισμα των φυτών

Γ.49. Παίρνω το παιδί μου μαζί μου για να κάνω τα ψώνια.

Γ.50. Το παιδί μου και εγώ παίζουμε μαζί με πολύχρωμα παιχνίδια από διαφορετικά υλικά (π.χ. μαλακά παιχνίδια, ξύλινα μπλοκ, βιβλία με ήχους)

Γ.51. Το παιδί μου και εγώ παίζουμε μαζί με παιχνίδια που μπορούν να κυλήσουν (π.χ. σφαίρα, αυτοκίνητα, ζωάκια που τα τραβάς)

Γ.52. Το παιδί μου και εγώ παίζουμε μαζί με δομικά στοιχεία, όπως lego και τουβλάκια

Γ.53. Το παιδί μου έχει τα δικά του βιβλία με τα οποία μπορεί να παίξει, παρόλο που δεν είναι προσεκτικό με αυτά

Γ.54. Το παιδί μου και εγώ παίζουμε μαζί με μουσικά παιχνίδια (π.χ. τύμπανο, φλάουτο)

